Ашық жиналыс нысанындағы қоғамдық тыңдаулар хаттамасы

Құрық ауылы **2026 жылғы 22 қазан уақыты сағат 11:00**

1. Аумағында қызмет жүзеге асырылатын немесе аумағына ықпал етілетін әкімшілік-аумақтық бірліктің (облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың, аудандардың, облыстық және аудандық маңызы бар қалалардың) немесе тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің (ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің) әкімі аппаратының жергілікті атқарушы органының атауы: **«Құрық ауылы әкімінің аппараты» мемлекеттік мекемесі (Маңғыстау облысының Табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасы)**

2. Қоғамдық тыңдаулардың тақырыбы: **«Кендірлі» тұщыту зауыты» ЖШС «Ластаушы заттардың рұқсат етілген шығарындылар нормативтері (РЕШН) жобасы (оның ішінде РЕТН, ҚББ, ӨЭББ, ТҚШЖ)» жобалары**
(қаралатын жобалау құжаттардың толық, нақты атауы)

3. Қоғамдық тыңдауларға шығарылатын құжаттар жіберілген қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның және облыстың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органының (облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың, аудандардың, облыстық және аудандық маңызы бар қалалардың) немесе тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің (ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің) әкімі аппаратының атауы: **ҚР ЭГТРМ жанындағы "Қоршаған ортаны қорғаудың ақпараттық-талдау орталығы" ШЖҚ РМК**

4. Көзделіп отырған қызметтің орналасқан жері: **Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы. Географиялық координаттары: 43°12′00″ с. е. 51°39′00″ ш. б.**
(көзделіп отырған қызмет учаскесі аумағының толық, нақты мекенжайы, географиялық координаттары)

5. Көзделіп отырған қызметтің ықтимал әсеріне қатысы бар барлық әкімшілік-аумақтық бірліктердің атауы: **Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы.**
(белгіленген қызметті жүзеге асыру нәтижесінде аумағына ықпал етуі мүмкін және аумағында қоғамдық тыңдаулар өткізілетін әкімшілік–аумақтық бірліктердің тізбесі).

6. Бастамашының деректемелері және байланыс деректері: **«Кендірлі тұщыту зауыты» ЖШС. Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы, ТОҚМАҚТЫ, 13, БСН 250940018253, info@oz-kendirli.kz.**
(оның ішінде нақты атауы, заңды және нақты мекенжайы, БСН, телефондары, факстары, электрондық поштасы, сайттары)

7. Ықтимал әсерлер туралы есептерді әзірлеушілердің немесе стратегиялық экологиялық бағалау жөніндегі есептерді дайындау бойынша сырттан тартылған сарапшылардың немесе мемлекеттік экологиялық сараптама объектілерінің құжаттамасын әзірлеушілердің деректемелері мен байланыс деректері: **«Жасыл Технология» ЖШС, БИН: 250640012560, Қазақстан, Астана қаласы, Байқоңыр ауданы, Жастар шағын ауданы, Александр Бараев көшесі, 10/2 үй, jasyltechnology@gmail.com.**
(оның ішінде нақты атауы, заңды және нақты мекенжайы, БСН, телефондары, факстары, электрондық поштасы, сайттары)

8. Қоғамдық тыңдауларды өткізу күні, уақыты және орны (қоғамдық тыңдаулардың ашық жиналысы өткізілетін күн (күндер) және уақыт): **22.10.2026 жыл, тіркеу уақыты 11 сағат.00 мин, Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы, Мәдениет үйі ғимаратында және онлайн форматта zoom платформасында бейнеконференция форматында келесі сілтеме бойынша:**
https://us05web.zoom.us/j/7203753222?pwd=UOeYbPWki3CP6MZfiLlVmt9ARD3ZLT.1&omn=82076228694
Конференция идентификаторы: 720 375 3222
Қол жеткізу коды: 111111
(күні, қатысушыларды тіркеудің басталу уақыты, қоғамдық тыңдаулардың басталу және аяқталу уақыты, тыңдаулар өткізілетін орынның толық және нақты мекенжайы. Қоғамдық тыңдаулар ұзартылған жағдайда барлық күндер көрсетіледі)

9. Бастамашының сұрау салу хатының көшірмесі және әкімшілік-аумақтық бірліктердің (облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың) жергілікті атқарушы органдарының қоғамдық тыңдауларды өткізу шарттарын келісу туралы жауап хатының көшірмесі осы қоғамдық тыңдаулар хаттамасына қоса беріледі.
10. Қоғамдық тыңдауларға қатысушылардың тіркеу парағы осы қоғамдық тыңдаулар хаттамасына қоса беріледі.

11. Қоғамдық тыңдаулар өткізу туралы ақпарат қазақ және орыс тілдерінде келесі жолдармен таратылды:
1) ақпараттық жүйеде: бірыңғай экологиялық порталда, **https://hearings.ndbecology.gov.kz;**

2) жергілікті атқарушы органның (облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың) ресми интернет-ресурсында немесе әзірлеуші мемлекеттік органның ресми интернет-ресурсында **https://www.gov.kz/memleket/entities/mangystau**
(ресми интернет-ресурстардың атауы, сілтемелері және жарияланған күндері)

3) тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің (облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың) аумағында таратылатын, қозғалатын аумақ шегінде толық немесе ішінара орналасқан кемінде бір газетте және кемінде бір теле- немесе радиоарна арқылы, қоғамдық тыңдаулар өткізілетін күн басталғанға дейін жиырма жұмыс күнінен кешіктірмей:
1. Газета: Қарақия, №36 (1321) 17 қыркүйек, 2026 жыл (қосымшада)
(газеттің атауы, хабарландыру жарияланған нөмірі мен күні; хабарландырудың сканерленген көшірмесі қоса беріледі: газеттің сканерленген титулдық беті және қоғамдық тыңдауларды өткізу туралы хабарландыру орналастырылған беті)
2. «NS» радиостанциясы, Э/С 17.09.2026 ж. (қосымшада)
(теле- немесе радиоарнаның атауы, хабарландыру берілген күн; қоғамдық тыңдауларды өткізу туралы хабарландырудың теле- немесе радиоарнадағы бейне- және аудиожазбасы бар электрондық жеткізгіш қоғамдық тыңдаулар хаттамасына қоса тіркелуге (жариялануға) жатады)

4) тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің (облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың, аудандардың, облыстық және аудандық маңызы бар қалалардың, ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің) аумағында мүдделі жұртшылық үшін қолжетімді орындарда 1 **дана** хабарландыру, мына мекенжайлар бойынша: **Құрық ауылы Мәдениет үйі ғимараты**.

12. Қоғамдық тыңдауларға қатысушылардың шешімдері:
Хатшы ретінде **«Жасыл Технология» ЖШС өкілі – Желенова Шаттыгүл Есенқызы** сайланды.
(хатшыны таңдау туралы. Қоғамдық тыңдауларға қатысушылардың санын көрсету: " қолдаймын " - 18, "қарсы" - 0, "қалыс қалды" – 0).

Бірауыздан қабылданған шешіммен регламент бекітілді: баяндама – 15 мин., талқылау Сұрақ-жауап. Барлық тілек білдірушілер баяндамашыға сұрақтар қоя алады және жоба бойынша өз пікірін айта алады. Ұсынылатын регламент – 10 минут.
Қоғамдық тыңдауларды қорытындылау және жабу. Ұсынылатын регламент – 5 минут.
(регламентті бекіту туралы. Қоғамдық қатысушылардың санын көрсету: " қолдаймын " - 18, "қарсы" – 0, "қалыс қалды" – 0).

13. Тыңдалған барлық баяндамалар туралы мәліметтер:
«Жасыл Технология» ЖШС өкілі – Желенова Ш.Е.
(баяндамашының тегі, аты және әкесінің аты (бар болса), лауазымы, өкілі болып отырған ұйымның атауы)

Жоба бойынша Презентация (10 бет) және баяндама қосымшада ұсынылды.
(баяндаманың тақырыбы, беттердің, слайдтардың, файлдардың, плакаттардың, сызбалардың саны)

Қоғамдық тыңдауға шығарылатын құжаттар бойынша баяндама мәтіндері осы қоғамдық тыңдау хаттамасына қоса беріледі.

14. Қоғамдық тыңдаулар хаттамасының ажырамас бөлігі болып табылатын жиынтық кесте осы Қағидалардың 18-тармағына сәйкес жазбаша нысанда ұсынылған немесе қоғамдық тыңдаулар барысында айтылған мүдделі мемлекеттік органдар мен жұртшылықтың барлық ескертулері мен ұсыныстарын, сондай-ақ әрбір ескерту мен ұсыныс бойынша Бастамашының жауаптары мен

түсініктемелерін қамтиды. Қоғамдық тыңдаулардың тақырыбына анық қатысы жоқ ескертулер мен ұсыныстар кестеге «қоғамдық тыңдаулардың тақырыбына қатысы жоқ» деген белгімен енгізіледі. **Қосымшада берілген.**

15. Қоғамдық тыңдауларға қатысушылардың жоба және қаралатын құжаттардың сапасы туралы (негіздемесімен), тыңдалған баяндамалардың толықтығы мен түсініктілігі жөніндегі пікірі, оларды жақсарту бойынша ұсынымдары: **жоқ**

16. Қоғамдық тыңдаулар хаттамасына Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексіне сәйкес сот және сотқа дейінгі тәртіппен шағым жасауға болады.

17. Қоғамдық тыңдаулардың төрағасы:
Құрық ауылы әкімінің орынбасары – Айтбаев Қоныс Есбосынұлы
(тегі, аты және әкесінің аты (бар болса), лауазымы, өкілі болып табылатын ұйымның атауы)

Қолы _____ Күні: « 22 » қазан 2026 ж.

18. Қоғамдық тыңдаулар хатшысы:
«Жасыл Технология» ЖШС өкілі – Желенова Шаттыгүл Есенқызы
(тегі, аты және әкесінің аты (бар болса), лауазымы, өкілі болып табылатын ұйымның атауы)

Қолы _____ Күні: « 22 » қазан 2026 ж.

Қоғамдық тыңдауларды өткізуге дейін және өткізу кезінде алынған ескертулер мен ұсыныстардың жиынтық кестесі

р/с №	Қатысушылардың ескертулері мен ұсыныстары (қатысушының тегі, аты, әкесінің аты (бар болса), лауазымы, өкілі болып отырған ұйымның атауы)	Ескертулер мен ұсыныстарға жауаптар (жауап берушінің тегі, аты, әкесінің аты (бар болса) және/немесе лауазымы, өкілі болып отырған ұйымның атауы)	Ескерту (алынып тасталған/ алынбаған ескерту немесе ұсыныс, "қоғамдық тыңдау тақырыбына қатысы жоқ")
1	Құрық ауылы әкімінің орынбасары – Айтбаев Қ.Е.: Кендірлі су тұщыландыру зауыты Жаңаөзен қаласын ауызсумен үздіксіз қамтамасыз ету үшін ашылған болатын, тәулігіне 50 мың текше метр ауызсу өндіруге арналған. Зауыт Кендірлі территориясында орналасқандықтан, Құрақия ауданына қарасты және де ең жақын елді мекен Құрық ауылында қоғамдық тыңдау өткізіп отыр. Қазіргі уақытта зауыт толық қуатында жұмыс жасап тұр ма? Зауытта қанша адам жұмыс жасайды?	«Кендірлі тұщыту зауыты» ЖШС өкілі – Канимов Ж.М.: Қазіргі уақытта толық қуатымен жұмыс жасап тұр. Вахталық және 5 күндік жұмыс кестесімен барлығы зауытта 88 адам жұмыс жасайды.	алынып тасталды

«Кендірлі» тұшыландыру зауыты» ЖШС-нің ластаушы заттардың рұқсат етілген шығарындылар нормативтері (РЕШН) жобасы бойынша, сондай-ақ (оның ішінде РЕТН, ҚББ, ӨЭББ, ТҚШЖ)» жобалары бойынша қоғамдық тыңдауларға қатысушыларды тіркеу парағы (Регистрационный лист участников общественных слушаний по проекту « Проект нормативов допустимых выбросов загрязняющих веществ (НДВ) для ТОО Опреснительный завод «Кендерли (в том числе НДС, ПУО, ПЭК, ППМ)»)

№ п/п	Қатысушының аты-жөні (бар болған жағдайда) / Фамилия, имя, отчество (при его наличии) участника	Қатысушы санаты (мүдделі жұртшылықтың, жұртшылықтың, мемлекеттік органның өкілі, Бастамашы) / Категория участника (представитель заинтересованной общественности, общественности, государственного органа, Инициатора)	Байланыс телефон нөмірі / Контактный номер телефона	Қатысу форматы (жеке немесе конференц-байланыс арқылы) / Формат участия (очно или посредством конференцсвязи)	Қолы (ашық жиналысқа қатысқан жағдайда) / Подпись (в случае участия на открытом собрании)
1	Жеменова Ш. Е.	бағандамашы / докладчик	87781388739	жеке	
2	Дүйсеева Г. Т	ауыл тұрғыны	8778 138 5849	жеке	
3	Джундубаева Р. К	ауыл тұрғыны	8778365 8708	жеке	
4	Нұрай А. К.	ауыл тұрғыны	8 708 365 4803	жеке	
5	Бисембаева Ә Б.	ауыл тұрғыны	87477400 3793	жеке	
6	Жамбаева. Ә. Ч	ауыл тұрғыны	8702 062 6463	жеке	
7	Боранбай К. Қ.	ауыл тұрғыны	8-778-591-7355	жеке	
8	Нұрахова Ж. Т	ауыл тұрғыны	8-702-244-24-41	жеке	
9	Урбисинова. А. Р	ауыл тұрғыны	8702 081 2318	жеке	
10	Әлметова А Р	ауыл тұрғыны	87072802292	жеке	
11	Бисембаева Майра. Ж	ауыл тұрғыны	8771 354 56 86	жеке	
12	Тілекбаева Гүлнур	ауыл тұрғыны	8708-127-67-28	жеке	
13	Жетбаев Қонақ Себесұлы	ауыл әкімінің орынбасары	8778 177 88 09	жеке.	
14	Бисенбаев Т. Р.	Кендірлі сутұщыту зауыт	8 707 885 7530	жеке	
15	Жакимов Ж. М	Кендірлі су тұщыландыру	8 702 639 0639	жеке	

16	Естаев Б.М.	ТОО "ОЗ "Кентауми"	8777508 160 9	личный	
17	Бадербай С.С.	ЛПО Жеке ПФ ауд ПЗПР5	8778 1[illegible]98 97	онлайн урок	
18	Усерова Ж.Ж.	ассоциация "Жасыл Технологии"	8705 467 5015	онлайн урок	
19	Макалова Д.Д.	директор "Жасыл Технологии" ЖЕЦС	8701 599 4117	онлайн урок	
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					

Приложение 3.1.
к Правилам проведения
общественных слушаний

Форма письма-запроса от инициатора общественных слушаний на проведение общественных слушаний в местные исполнительные органы административно-территориальных единиц (района, города)

исходящий номер: 26520847001, Дата: 08.09.2026

(регистрационные данные письма, исходящий номер, дата)

Информируем Вас о: Осуществление государственной экологической экспертизы

(наименование в соответствии с пунктом 12 настоящих Правил)

Будет осуществляться на следующей территории:

(территория воздействия, географические координаты участка)

Предоставляем перечень административно-территориальных единиц, на территорию которых может быть оказано воздействие, и на территории которых будут проведены общественные слушания: Участок Токмак

Предмет общественных слушаний: «Проект нормативов допустимых выбросов загрязняющих веществ (НДВ) для Опреснительного завода морской воды «Кендирли» мощностью 50 000 м3/ сутки (в том числе НДС, ПУО, ПЭК, ППМ).

(тема, название общественных слушаний, предмет общественных слушаний в обязательном случае должен содержать точное наименование, место осуществления, срок намечаемой деятельности и наименование инициатора намечаемой деятельности

Просим согласовать нижеуказанные условия проведения общественных слушаний: Мангистауская область, Каракиянский район, Курыкский с.о., с.Курык, 22.10.2026 11:00

(место, дата и время начала проведения общественных слушаний)

Место проведения общественных слушаний в населенном (-ых) пункте (-ах) обосновано их ближайшим расположением к территории намечаемой деятельности (1 км).

Объявление о проведении общественных слушаний на казахском и русском языках будет распространено следующими способами:
Каракиянская районная газета; Радио NS

(наменование газеты, теле- и радиоканала, где будет размещено объявление)

Доска объявлений. Дом культуры, 1 –й микрорайон,34. с.Курык

(расположение мест, специально предназначенных для размещения печатных объявлений (доски объявлений)

Просим также подтвердить наличие технической возможности организации видеоконференцсвязи в ходе проведения общественных слушаний.

В соответствии с Экологическим кодексом Республики Казахстан и Правилами проведения общественных слушаний, общественные слушания проводятся под председательством представителя местного исполнительного органа соответствующей административно-территориальной единицы (района, города). Местный исполнительный орган обеспечивает видео- и аудиозапись открытого собрания общественных слушаний. Электронный носитель с видео- и аудиозаписью всего хода открытого собрания общественных слушаний с начала регистрации до закрытия общественных слушаний и подведением итогов слушаний, подлежит приобщению (публикации) к протоколу общественных слушаний.

В соответствии с требованиями законодательства просим обеспечить регистрацию участников общественных слушаний и видео- и аудиозапись общественных слушаний.»
Товарищество с ограниченной ответственностью ""Опреснительный завод "Кендирли" (БИН: 250940018253), +7(707)-885-75-30, ozkendirli-2026@gmail.com,

(фамилия, имя и отчество (при наличии), должность, наименование организации представителем которой является, подпись, контактные данные инициатора общественных слушаний).

Приложение 3.
к Правилам проведения
общественных слушаний

Форма письма-ответа инициатору общественных слушаний от местных исполнительных органов административно-территориальных единиц (района, города) на проведение общественных слушаний

исходящий номер: 26520847001, Дата: 09.09.2026

(регистрационные данные письма, исходящий номер, дата)

«В ответ на Ваше письмо (исх. №26520847001, от 08.09.2026 (дата)) о согласовании предлагаемых Вами условий проведения общественных слушаний, сообщаем следующее:
«Согласовываем проведение общественных слушаний по предмету «Проект нормативов допустимых выбросов загрязняющих веществ (НДВ) для Опреснительного завода морской воды «Кендирли» мощностью 50 000 м3/ сутки (в том числе НДС, ПУО, ПЭК, ППМ).., в предлагаемую Вами 22.10.2026 11:00, Мангистауская область, Каракиянский район, Курыкский с.о., с.Курык(дату, место, время начала проведения общественных слушаний)»

(к причинам несогласования относятся: место проведения не относится к территории административно-территориальных единиц, на которую может быть оказано воздействие в результате осуществления намечаемой деятельности; дата и время проведения выпадает на выходные и/или праздничные дни, нерабочее время. "Поддерживаем, предложенные Вами способы распространения объявления о проведении общественных слушаний". или "Предлагаем дополнить (заменить) следующими способами, для более эффективного информирования общественности").

«Подтверждаем наличие технической возможности организации видеоконференцсвязи в ходе проведения общественных слушаний».
«Перечень заинтересованных государственных органов: 1. 2.»
Товарищество с ограниченной ответственностью ""Опреснительный завод "Кендирли" (БИН: 250940018253), +7(707)-885-75-30, ozkendirli-2026@gmail.com,

(фамилия, имя и отчество (при наличии), должность, наименование организации представителем которой является, подпись, контактные данные инициатора общественных слушаний).

Исх. №41-26
от 21.09.2026 г.

ГУ «Аппарат акима сала Курык»

ТОО "Опреснительный завод "Кендирли"" сообщает, что, проводятся общественные слушания в форме открытого собрания по проекту: «Проект нормативов допустимых выбросов загрязняющих веществ (НДВ) для Опреснительного завода морской воды «Кендирли» мощностью 50 000 м3/ сутки (в том числе НДС, ПУО, ПЭК, ППМ).

Общественные слушания будут проводиться 22.10.2026 г. в 11:00 по адресу Мангистауская область, Каракиянский район, с.Курык, Дом культуры, 1 –й микрорайон,34.

Ссылка на подключение к общественным слушаниям в онлайн-режиме на платформе zoom:

https://us05web.zoom.us/j/7203753222?pwd=UOeYbPWki3CP6MZfiLlVmt9ARD3ZLT.1&omn=82076228694

Идентификатор конференции: 720 375 3222

Код доступа: 111111

В соответствии с п.21 «Правил проведения общественных слушаний» утвержденных приказом и.о. Министра экологии, геологии и природных ресурсов Республики Казахстан от 3 августа 2021 года № 286. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 6 августа 2021 года № 23901 общественные слушание проводятся под председательством представителя местного исполнительного органа административно-территориальной единицы (областей, городов республиканского значения, столицы, районов, городов областного и районного значения) или аппарата акима соответствующей административно-территориальной единицы (сел, поселков, сельских округов), на территории которой проводятся общественные слушания, или государственного органа-разработчика, с участием представителей уполномоченного органа в области охраны окружающей среды, инициатора намечаемой деятельности (**его представителя**) и заинтересованной общественности.

В связи с вышеизложенным просим Вас обеспечить очное присутствие или посредством конференц связи представителя ГУ «Аппарат акима села Курык» для участия в общественных слушаниях.

ТОО «Жасыл Технология» **Манапова Г. Д.**

Исп.:Усерова Ж.
Тел.: 87054675015

Қарақия

БЕЙСЕНБІ
№36 (1321)
17 ҚЫРКҮЙЕК
2026 ЖЫЛ

ГАЗЕТ 1985 ЖЫЛДЫҢ 1 ШІЛДЕСІНЕН ШЫҒА БАСТАДЫ

АУДАНДЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ГАЗЕТ

ӘЛЕУМЕТ ПЕН ӘЛЕУЕТ

ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ – ОРТАҚ МӘСЕЛЕ

ЖҰМЫССЫЗДЫҚ МӘСЕЛЕСІ ҚАЙ КЕЗДЕ ДЕ ӨЗЕКТІЛІГІН ЖОЙМАЙТЫН БАСТЫ ТАҚЫРЫП. ОСЫҒАН БАЙЛАНЫСТЫ ҚАРАҚИЯДА БЕКІТІЛГЕН ЖҰМЫС ЖОСПАРЫНА СӘЙКЕС АУДАН ӘКІМІНІҢ ОРЫНБАСАРЫ МАНАР ТӨЛЕГЕНОВ АЗАМАТТАРДЫ ЖҰМЫССЫЗДЫҚ ЖӘНЕ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ БОЙЫНША ҚАБЫЛДАДЫ.

Жиын барысында тұрғындар өздерін толғандырған түйткілді сауалдарын қойып, ұсыныс-тілектерін білдірді. Тұрғындар тұрақты жұмысқа орналасу, жаңа жұмыс орындарын ашу, еңбек нарығындағы бос жұмыс орындары, сондай-ақ жұмыссыз азаматтарды жұмыспен қамту шараларына тарту мәселелерін көтерді.

Әкім орынбасары жұмыссыздықты азайту және халықты тұрақты жұмыспен қамтамасыз ету бағытындағы жұмыстардың маңыздылығын атап өтті.

Қабылдау барысында тұрғындар тарапынан қойылған әрбір сұраққа қолданыстағы заңнама шеңберінде жан-жақты, нақты түсініктеме берілді.

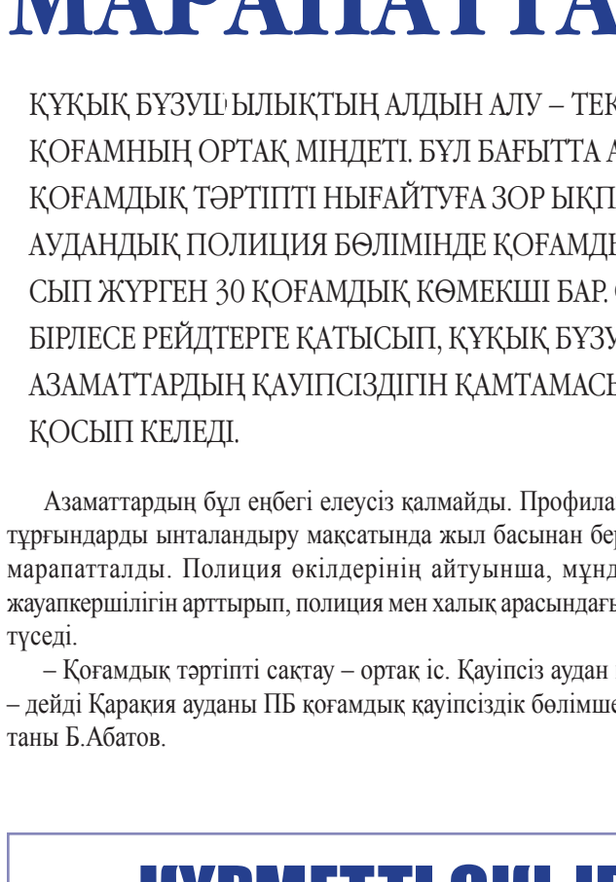
ҚОҒАМДЫҚ ҚАУІПСІЗДІККЕ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ ҮШІН МАРАПАТТАЛДЫ

ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ – ТЕК ПОЛИЦИЯНЫҢ ҒАНА ЕМЕС, БҮКІЛ ҚОҒАМНЫҢ ОРТАҚ МІНДЕТІ. БҰЛ БАҒЫТТА АЗАМАТТАРДЫҢ БЕЛСЕНДІЛІГІ ҚОҒАМДЫҚ ТӘРТІПТІ НЫҒАЙТУҒА ЗОР ЫҚПАЛ ЕТЕДІ. БҮГІНДЕ ҚАРАҚИЯ АУДАНДЫҚ ПОЛИЦИЯ БӨЛІМІНДЕ ҚОҒАМДЫҚ ТӘРТІПТІ САҚТАУҒА АТСАЛЫСЫП ЖҮРГЕН 30 ҚОҒАМДЫҚ КӨМЕКШІ БАР. ОЛАР ТӘРТІП САҚШЫЛАРЫМЕН БІРЛЕСЕ РЕЙДТЕРГЕ ҚАТЫСЫП, ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ АЗАМАТТАРДЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ІСІНЕ ӨЗ ҮЛЕСТЕРІН ҚОСЫП КЕЛЕДІ.

Азаматтардың бұл еңбегі елеусіз қалмайды. Профилактикаға белсенді қатысып, көмек көрсеткен тұрғындарды ынталандыру мақсатында жыл басынан бері ауданның 9 азаматы ақшалай сыйақымен марапатталды. Полиция өкілдерінің айтуынша, мұндай көтермелеу шаралары тұрғындардың жауапкершілігін арттырып, полиция мен халық арасындағы өзара сенім мен ынтымақтастықты нығайта түседі.

– Қоғамдық тәртіпті сақтау – ортақ іс. Қауіпсіз аудан құруға әр азаматтың қосқан үлесі маңызды, – дейді Қарақия ауданы ПБ қоғамдық қауіпсіздік бөлімшесі бастығының орынбасары, полиция капитаны Б.Абатов.

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР!

«Маңғыстау-Медиа» ЖШС басылымдарына жарнама, хабарландыру беру немесе ақпарат алу үшін мына байланыс телефондарына қоңырау шалсаңыз болады:

8778 145 9093,
8 (7292) 204842,
8(7292)204834.
lau.media@yandex.ru

ДЕНСАУЛЫҚ ФЕСТИВАЛІ

АУДАНДА 31 ТАМЫЗ БЕН 15 ҚЫРКҮЙЕК АРАЛЫҒЫНДА ӨТІП ЖАТҚАН АУҚЫМДЫ ІС-ШАРАЛАР АЯСЫНДА «ДЕНСАУЛЫҚ ФЕСТИВАЛІ» ҰЙЫМДАСТЫРЫЛДЫ.

Құрықтағы «Ынтымақ» орталық алаңында өткен іс-шараны аудандық жұмыспен қамту, әлеуметтік бағдарламалар бөлімінің Отбасын қолдау орталығы жүргізіп, оған Қарақия аудандық емханасы мен мемлекеттік мекемелердің қызметкерлерінен 130-дан астам адам қатысты.

Фестивальдің мақсаты – салауатты өмір салтын насихаттау, тұрғындардың дене белсенділігін арттыру және бұқаралық спортқа қызығушылықты күшейту.

Шара барысында қатысушылар таңғы жаттығу жасап, спорттық ойындар мен эстафеталарда бақ сынасты. Көтеріңкі көңіл-күйде өткен фестиваль тұрғындарға сергектік сыйлады.

Фестивальге қатысқан Құрық ауылының тұрғыны А.Қасымова: «Бүгінгі шара өте жоғары деңгейде өтті. Таңертеңгі жаттығудан ерекше сергектік алдық. Балаларымыз эстафеталарға қатысып, мәз-мейрам болды. Осындай денсаулыққа пайдалы шараларды жиі ұйымдастырып жатқан Отбасын қолдау орталығына және емхана ұжымына үлкен алғысымды білдіремін!» – деп өз әсерімен бөлісті.

«ТАЗА ҚАЗАҚСТАН» ЭКОЛОГИЯЛЫҚ АКЦИЯСЫ АЯСЫНДА АУДАН АУМАҒЫНДАҒЫ ТАРИХИ-МӘДЕНИ ЖӘНЕ ҚАСИЕТТІ ОРЫНДАРДА ТАЗАЛЫҚ, АБАТТАНДЫРУ ЖӘНЕ ҚАЛПЫНА КЕЛТІРУ ЖҰМЫСТАРЫ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛДЫ.

АБАТТАНДЫРУ ЖҰМЫСЫН ЖҮРГІЗДІ

Жұмыстар барысында қасиетті нысандардың аумағы қоқыстан тазартылып, айналасы ретке келтірілді. Сонымен қатар, нысандардың сыртқы келбетін жақсарту және қоршаған ортасын абаттандыру бағытында тиісті жұмыстар атқарылды. Сондай-ақ «Таза Қазақстан» республикалық экологиялық акциясы аясында Қарақия ауданында санитариялық тазалықты сақтау, қоршаған ортаны қорғау және елді мекендердің көркін абаттандыру мақсатында ауқымды сенбілік жұмыстары ұйымдастырылды.

Аудан орталығында тұрғындар мен демалушылар жиі баратын жағажай аумағында тазалық жұмыстары жүргізілді. Сонымен қатар, ауданға қарасты барлық елді мекендерде саябақтар, ауылшылық көшелер мен ашық ойын алаңдарының аумақтары тазартылды.

Сенбілікке 160 адам қатысып, 8 арнайы техника жұмылдырылды. Нәтижесінде тазалық жұмыстары

барысында 20 тоннаға жуық қоқыс шығарылды.

Тазалық – бір күндік науқан емес, баршаға ортақ жауапкершілік. Қоршаған ортаны таза ұстау – туған жерге деген құрметтің белгісі.

Материалдарды дайындаған Шынар КЕНДІН.

МАМАН КЕҢЕСІ

КҮЙДІРГІ ДЕГЕНІМІЗ НЕ ЖӘНЕ ОДАН САҚ БОЛАЙЫҚ

КҮЙДІРГІ (СІБІР ЖАРАСЫ) – БҰЛ ЗООНОЗДЫ ЖҰҚПАЛЫ АУРУ. ЗООНОЗДЫ ИНФЕКЦИЯ ЖАНУАРЛАРДАН АДАМҒА ЖҰҒАТЫН АУРУ, ӘДЕТТЕ, ШӨПҚОРЕКТІ СИЫР, ҚОЙ ЖӘНЕ ЕШКІ СИЯҚТЫ ЖАНУАРЛАРДЫ ЗАҚЫМДАЙДЫ.

Адамдар ауру жұқтырған жануарлардан жұқтыруы немесе малдан алынатын бұзылған өнімдер арқылы жұқтырады. Яғни егер адамдар ауру малға қараса не ауру малды союға қатысса немесе ауру жұқтырған малдан алынатын өнімдермен мысалы, ет, қан, жүн, тері, сүйектер жанасатын болса, адамдар сібір жарасын жұқтырады. Зертханалық апаттардың салдарынан да сібір жарасын жұқтырып алуы мүмкін. Бұдан бөлек, инъекциялық героинді тұтынушылар зарарлы героин инъекциясы арқылы сібір жарасын жұқтыруы мүмкін. Адамдарда сібір жарасының тері түрі – ең көп таралған түрі, әдетте адам ағзасына сібір жарасы спораларымен тікелей жанасқан кезде болатын жара кесілген жері арқылы енеді. Нәтижесінде теріде тері деңгейінен сәл жоғары көтеріліп тұрған дақ пайда болады да, қышиды, ол тез қара жараға айналады. Кейбір адамдардың басы ауырып, бұлшық еті ауырады, қызбасы көтеріліп, құсады.

Ауру жұқтырған малдың етін тамаққа пайдаланған кезде сібір жарасының ішек түрін жұқтыруы мүмкін. Бастапқы симптомдары тамақтан улану белгілеріне ұқсайды, бірақ мұнда іш қатты ауырып, қан аралас құсуы мүмкін және диареяның ауыр түрінен зардап шегеді.

Адамдарда пайда болатын сібір жарасының ең ауыр және өте сирек кездесетін түрі «ингаляциялық» немесе сібір жарасының өкпе түрі деп аталады. Қалқымалы күйде ауада болатын сібір жарасы споралары адамға көп мөлшерде тікелей әсер етіп, демімен жұтқан кезде аурудың осы түрі пайда болады. Алғашқы симптомдары жалпы суық тию белгілеріне ұқсас боп келеді, бірақ олар тез өршиді, тыныс алуы қиындап, есеңгіреу жағдайына түсуі мүмкін.

Күйдіргінің ең тиімді алдын алу шаралары:

– жыл сайын ауруға қарсы егу жүргізу. Ауруға қарсы вакцинаны егу үй жануарлар мен ет комбинаттарында, мал шаруашылығында тұрақты жұмыс істейтіндерге, тері-жүн өңдеуге, тасымалдауға, сақтауға, сұрыптауға, илеуге қатысатын адамдарға егіледі;

– үй жануарларына да екпе жүргізу. Бүгінгі күнде егу жұмыстары жануарларды жоспарлы тексеруден өткізу кезінде ветеринарлық мекемелерде тегін жүргізіледі. Сібір жарасына қарсы вакцина егілгеннен кейін 10 күн ішінде жануар өліп қалса, оның терісін сыдыруға болмайды;

– өлген жануардың терісін кесуге болмайды және өлексені аң-құстардың тасуына жол берілмеу керек;

– жануарлардан алынатын өнімдерді ветеринарлық ілеспе құжаттарсыз, рұқсат етілмеген сауда орындарынан сатып алуға қатаң тыйым салынады;

– үй малын сою тек қана мал мамандарының рұқсатымен жүргізу.

А.ЛЕПЕСОВА,
аудандық санитарлық-эпидемиологиялық бақылау басқармасының бас маманы.

ТҰМАУ МЕН ЖРВИ-дің АЛДЫН АЛУ – ӘРҚАЙСЫМЫЗДЫҢ МІНДЕТІМІЗ

КҮЗ МЕЗГІЛІНІҢ КЕЛУІМЕН ТҰМАУ ЖӘНЕ ЖЕДЕЛ РЕСПИРАТОРЛЫҚ ВИРУСТЫҚ ИНФЕКЦИЯЛАР (ЖРВИ) БОЙЫНША АУРУШАҢДЫҚТЫҢ ӨСУ КЕЗЕҢІ БАСТАЛАДЫ. БҰЛ ИНФЕКЦИЯЛАР ХАЛЫҚ АРАСЫНДА ТЕЗ ТАРАЛАТЫНДЫҚТАН, ОЛАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ САНИТАРЛЫҚ ТАЛАПТАРДЫ САҚТАУ МАҢЫЗДЫ.

Тұмау мен ЖРВИ кезінде дене қызуының көтерілуі, әлсіздік, бас ауруы, тамақтың ауыруы, жөтел, мұрыннан су ағу сияқты белгілер байқалады. Ауру белгілері пайда болған жағдайда өздігінен ем қабылдамай, медициналық көмекке жүгінген жөн. Әсіресе балалар, жүкті әйелдер, қарт адамдар және созылмалы аурулары бар азаматтар инфекциядан барынша сақтануы қажет.

Инфекцияның таралуын болдырмау үшін күнделікті қарапайым профилактикалық шараларды сақтау маңызды. Қолды сабынмен жиі жуу, бөлмелерді тұрақты желдету, ылғалды тазалық жүргізу, адам көп жиналатын орындарға баруды шектеу және жеке бас гигиенасын сақтау – аурудың алдын алудың тиімді жолдары.

Сонымен қатар, ауру белгілері бар азаматтардың жұмысқа, мектепке немесе балабақшаға бармай, үй жағдайында оқшауланууы қажет. Бұл инфекцияның айналадағы адамдарға таралу қаупін азайтады.

Тұмаудың алдын алуда вакцинацияның маңызы ерекше. Қазақстанда 2026 жылғы 15 қыркүйектен бастап тұмауға қарсы вакцинация жүргізіле бастайды. Вакцинация, ең алдымен, ауру асқынуы мүмкін қауіп топтарына жататын азаматтарға ұсынылады.

Тұрғындар тұмауға қарсы вакцина алу үшін өздері тіркелген емханаға барып, қажетті ақпарат ала алады. Екпе алдында медицина қызметкері азаматтың денсаулық жағдайын бағалап, вакцина алуға қатысты кеңес береді.

Аудан тұрғындарын тұмау және ЖРВИ маусымында өз денсаулығына жауапкершілікпен қарап, алдын алу шараларын сақтауға шақырамыз. Әр адамның қарапайым сақтық шараларын орындауы инфекцияның таралуын азайтып, өзімізді және жақындарымызды қорғауға мүмкіндік береді.

Денсаулыққа жауапкершілікпен қарау – аурудың алдын алудан басталады!

М.ИКАЕВА,
аудандық санитарлық-эпидемиологиялық бақылау басқармасы басшысының м.а.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК САТЫП АЛУ САЛАСЫНДАҒЫ ӘКІМШІЛІК ПРАКТИКА БОЙЫНША ДЕПАРТАМЕНТПЕН 2026 ЖЫЛДЫҢ 9 АЙЫНДА АТҚАРЫЛҒАН ЖҰМЫСТАР ТУРАЛЫ

Маңғыстау облысы бойынша ішкі мемлекеттік аудит департаменті (бұдан әрі – Департамент) Қазақстан Республикасының Маңғыстау облысында мемлекеттік сатып алу саласында саласында уәкілетті орган болып табылады.

Департаментпен 2026 жылдың 9 айлығындағы есепті кезең бойынша мемлекеттік сатып алу саласындағы бұзушылықтар бойынша, Қазақстан Республикасының әкімшілік құқбұзушылық туралы Кодексінің 207-бабымен лауазымды тұлғаларға қатысты әкімшілік құқықбұзушылық туралы істер қозғалып, оларға осы Кодекстің 207-бабы бойынша 18 267 130 (он сегіз миллион екі жүз алпыс жеті мың жүз отыз тенге) теңге айыппұл салынды.

Өз кезегінде әкімшілік құқықбұзушылыққа жол берген лауазымды тұлғалар 16 635 779 (он алты миллион алты жүз отыз бес мың жеті жүз жетпіс тоғыз теңге) өз еркімен бюджет пайдасына өндірілді.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫНДАҒЫ ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУ САЛАСЫНДАҒЫ ӘКІМШІЛІК ПРАКТИКА БОЙЫНША ДЕПАРТАМЕНТПЕН 2026 ЖЫЛДЫҢ 9 АЙЫНДА АТҚАРЫЛҒАН ЖҰМЫСТАР ТУРАЛЫ

Департаментпен 2026 жылдың 9 айлығындағы есепті кезең бойынша қаржылық есептілік саласында 31 лауазымды тұлғаға яғни мемлекеттік органдардың бас есепшілеріне мекемелердің бухгалтерлік есептілігінде қылмыстың құрамы жоқ, қаржылық бұрмалаушылық жасағаны үшін және мемлекеттік мекемелердің басшыларына 8 001 050 теңгеге (сегіз миллион бір мың елу теңге) айыппұл салынып, оның ішінде 6 054 800 (алты миллион елу төрт мың сегіз жүз теңге) айыппұл толықтай бюджет пайдасына өтелді.

І.ӘБДІРАСЕЙІТОВА,
заңгер.

ҚОҒАМДЫҚ ТЫҢДАУ

«Кендірлі» тұщыту зауыты» ЖШС «Кендірлі» теңіз суын тұщыту зауытының қуаттылығы тәулігіне 50 000 м³ болатын «Ластаушы заттардың рұқсат етілген шығарындылар нормативтері (РЕШН) жобасы (оның ішінде РЕТН, ҚББ, ӨЭББ, ТҚШЖ)» жобасы бойынша ашық жиналыс түрінде қоғамдық тыңдаулар өткізілетінін хабарлайды.

Бұрыштық нүктелердің географиялық координаттары:
Солтүстікендік:42°52'58.58"
Шығыс бойлық: 52°9'47.04"

Әсер ету аумағы: Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы, Токмақты, 13.

Қоғамдық тыңдаулар 2026 жылғы 22 қазанда сағат 11:00-де мына мекенжай бойынша өткізіледі: Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы, Мәдениет үйі, 1-шағынаудан, 34-үй.

Қоғамдық тыңдауларға қатысушылардың шешімі бойынша ашық жиналысты өткізу мерзімі қатарынан бес жұмыс күніне дейін ұзартылуы мүмкін.

Төтенше жағдай және (немесе) шектеу іс-шаралары, оның ішінде карантин, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар енгізілген жағдайда, қоғамдық тыңдаулар онлайн режимде өткізіледі.

Zoom конференциясына қосылу: 2026 жылғы 22 қазан, сағат 11:00-де:

Zoom конференциясы: https://us05web.zoom.us/j/7203753222?pwd=UOeYbPWki3CP6MZfiLlVmt9ARD3ZLT.1&omn=82076228694

Конференция идентификаторы: 720 375 3222

Қол жеткізу коды: 111111

Тапсырыс беруші - «Кендірлі тұщыту зауыты» ЖШС. Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы, ТОҚМАҚТЫ, 13, БСН 250940018253, info@oz-kendirli.kz.

Жобаны әзірлеуші – «Жасыл Технология» ЖШС.

Жобалық құжаттама топтамасымен Қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкінің порталында https://ndbecology.gov.kz/, сондай-ақ «Маңғыстау облысы әкімдігінің Табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасы» ММ сайтында танысуға болады.

Байланыс телефоны: 8 (7292) 46–21–31 (ішкі 1210).

Электрондық пошта: s.bazarbay@mangystau.gov.kz.

Ескертулер мен ұсыныстар https://ndbecology.gov.kz/ порталы және жергілікті атқарушы органның электрондық мекенжайына: s.bazarbay@mangystau.gov.kz, сондай-ақ 8 (7292) 46–21–31 (ішкі 1210) телефоны арқылы қабылданады.

Пошталық мекенжайы: Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы, 14-шағынаудан, 1-ғимарат.

Қосымша ақпарат:электрондық пошта: jasyltechnology@gmail.com, телефон: +7 705 467 50 15.

Қазақ және орыс тілдерінде қоғамдық тыңдаулар өткізу туралы хабарландыру мынадай тәсілдермен таратылатын болады: «Қарақия» гезетінің басылымында, «Радио NS» радиоарнасының эфирінде, сондай-ақ Құрық ауылы мәдениет үйі ғимаратының хабарландыру тақтасында жарияланатын болады.

ОБЩЕСТВЕННЫЕ СЛУШАНИЯ

ТОО Опреснительный завод «Кендирли» сообщает, что, проводятся общественные слушания в форме открытого собрания по проекту: «Проект нормативов допустимых выбросов загрязняющих веществ (НДВ) для Опреснительного завода морской воды «Кендирли» мощностью 50 000 м3/ сутки (в том числе НДС, ПУО, ПЭК, ППМ).

Географические координаты угловых точек: Сев.Широта 42°52'58.58" Вост. Долгота 52°9'47.04"

Территория воздействия: Мангистауская область, Каракиянский район, с.Курык, ТОКМАКТЫ, 13. Слушания состоятся 22.10.2026 г., в 11:00 ч., адрес Мангистауская область, Каракиянский район, с.Курык, Дом культуры, 1 мкр., 34.

Срок проведения открытого собрания продлевается до пяти последовательных рабочих дней по решению участников общественных слушаний.

В случае введения чрезвычайного положения и (или) ограничительных мероприятий, в том числе карантина, чрезвычайных ситуаций социального, природного и техногенного характера, общественные слушания проводятся онлайн-режиме

Подключиться к конференции Zoom 22.10.2026 года в 11:00:

https://us05web.zoom.us/j/7203753222?pwd= UOeYbPWki3CP6MZfiLlVmt9ARD3ZLT.1&omn=82076228694

Идентификатор конференции: 720 375 3222

Код доступа: 111111

Инициатор – ТОО Опреснительный завод «Кендирли», Мангистауская область, Каракиянский район, с.Курык, ТОКМАКТЫ, 13, БИН 250940018253, info@oz-kendirli.kz.

Разработчик проекта ТОО «Жасыл Технология». С пакетом проектной документации можно ознакомиться на портале Национального банка данных о состоянии окружающей среды и природных ресурсов и на сайте https://ndbecology.gov.kz/, на сайте МИО «Управление природных ресурсов и регулирования природопользования акимата Мангистауской области» , 8 (7292) 46–21–31 (1210) s.bazarbay@mangystau.gov.kz.

Замечания и предложения принимаются на портале https://ndbecology.gov.kz/ либо на электронную почту местного исполнительного органа: s.bazarbay@mangystau.gov.kz, 8 (7292) 46–21–31 (1210). По адресу Мангистауской области: г. Актау, 14 мкр., 1 здание. Доп. информация: эл. адресу jasyltechnology@gmail.com, тел.: +77054675015.

Обьявление о проведении общественных слушаний на казахском и русском языке будет распространенно следующими способами: в издании газета «Қарақия», в эфире радио «Радио NS», также объявление будет размещено на доске объявлений дома культуры село Курык.

№395

БІЛГЕНГЕ МАРЖАН

МАҢҒЫСТАУ – ТАРИХЫ ТЕРЕҢ ӨЛКЕ

МАҢҒЫСТАУ – ТАРИХЫ ТЕРЕҢ, ӘРБІР ТӨБЕСІ МЕН ТАСЫ ӨТКЕННЕН СЫР ШЕРТЕТІН ҚАСИЕТТІ ӨЛКЕ. ОНЫ АШЫҚ АСПАН АСТЫНДАҒЫ МҰРАЖАЙ ДЕП АТАУЫ ДА БЕКЕР ЕМЕС. ТУҒАН ӨЛКЕНІҢ ТАРИХЫН ТЕРЕҢІРЕК ТАНЫП-БІЛУ МАҚСАТЫНДА №3 МЕКТЕП МҰҒАЛІМДЕРІ ҒАЛЫМ Ж. ДҮЙСЕНБАЕВАНЫҢ ҰЙЫМДАСТЫРУЫМЕН БІРНЕШЕ ТАРИХИ-МӘДЕНИ НЫСАНДАРҒА САЯХАТ ЖАСАП, ӨЛКЕ ТАРИХЫНА ҚАТЫСТЫ ҚҰНДЫ ДЕРЕКТЕРМЕН ТАНЫСТЫ.

Бұл сапардың басты ерекшелігі – тек саяхаттап, тарихи орындарды тамашалау емес, ғылыми-зерттеу жұмысына қажетті материалдар жинау болды. Жол бойында көргендерімізді талқылап, ел аузындағы әңгімелер мен жергілікті жерге қатысты деректерді салыстыра отырып, туған өлкенің тарихына деген қызығушылығымыз арта түсті.

Сапарымыздың алғашқы аялдамаларының бірі – Бекі жеріндегі көне құдықтар. Маңғыстау жерінде ерте кезден келе жатқан құдықтар мен шыңыраулар аз емес. Олардың қатарында Бейнеубай, Қараш қазған, Ләтіп, Күзембай, Нұрқабай сияқты құдықтар аталады. Бұлардың әрқайсысы – ата-бабаларымыздың табиғат жағдайына бейімделіп, су көздерін тиімді пайдаланғанын көрсететін тарихи мұра.

Бекі ауылына жақын орналасқан Күзембай құдығы мен топ құдықтарға барғанымызда, олардың жасалу ерекшелігіне назар аудардық. Кейбір құдықтардың тереңдігі 20–25 метрге дейін жетеді. Іші дөңгелек таспен шегенделген. Күзембай шыңырауының жер бетінен көтеріліп тұрған бөлігі де ерекше құрылымымен көзге түседі. Бүгінде бұл құдықтардың суын жергілікті тұрғындар пайдаланып, мал суаруға да қолданады.

Осындай тарихи нысандардың қазіргі жағдайы бізді ойландырды. Құдықтардың айналасын ретке келтіріп, көгалдандыру жұмыстарын жүргізу, мал суаратын арнайы астаулар орналастыру – тарихи мұраны сақтаудың бір жолы болар еді. Өйткені көне құдықтар – тек су көзі емес, халқымыздың тұрмыс-тіршілігі мен шаруашылық мәдениетінен хабар беретін құнды ескерткіштер.

Саяхат барысында бізді ерекше толқытқан нысандардың бірі – Оразмағанбет құдықшының құдығы болды. Құдық басына оның кейінгі ұрпақтары мәрмәр тас орнатып, есімі мен өміріне қатысты қысқаша мәлімет қалдырған. Ескерткіш-таста Оразмағанбеттің 1868–1919 жылдары өмір сүргені және Атанбай ойында орыс патшасының генералы В. С. Толстов әскерімен болған қақтығыста қаза тапқаны туралы дерек жазылған.

Бұл шағын ғана ескерткіш тас бізге бір адамның өмірі арқылы тұтас бір тарихи кезеңнен сыр шертті. Өкінішке қарай, табиғаттың әсерінен тас ескерткіштің тозып бара жатқанын байқадық. Осы жерде «Ата-бабадан қалған әрбір тарихи орынға осындай деректік белгілер қойылса, қандай жақсы болар еді» деген ойға келдік. Бұл – кейінгі ұрпақтың туған жер тарихын тануына үлкен мүмкіндік беретін игілікті іс.

Саяхатымыздың келесі бағыты – шебер Қарабаев Қорқыттың қолынан жасалған қой тоғыт аумағы болды. Мұндай нысандардан халқымыздың мал шаруашылығына байланысты қалыптасқан дәстүрлі тәжірибесін көруге болады. Тарихи орындарды аралай жүріп, бұрынғы ұрпақтың тұрмыс-тіршілігі мен шаруашылық кәсібінің ерекшеліктеріне қанықтық.

Келесі аялдаған жеріміз – Артқапы тауы. Маңғыстау облысындағы Шетпе мен Бекі бағытындағы тас жолдың бойында орналасқан бұл тау өзінің табиғи пішінімен де, тарихи атауларымен де ерекшеленеді.

Зерттеу барысында «Артқапы» атауының бастапқы нұсқасы «Артқықапы» болуы мүмкін екені айтылды. Қазақ тілінде кей жағдайда сөз құрамындағы бір буынның түсіп қалуы кездеседі. «Қапы» сөзі тау аңғарын, есік тәрізді өткелді білдіретін ұғым ретінде түсіндіріледі. Маңғыстауда Алдыңғы Қапы атауының да кездесуі бұл жер-су атауларының тарихи-географиялық ерекшеліктерін зерттеудің маңыздылығын көрсетеді.

Жергілікті тұрғындардың айтуынша, бұл аумақ бұрын Құрмантайдың Қаракеуегі деп аталған. Қожа руынан шыққан Құрмантай есімді байдың Жарауыл, Қарақыз, Артқапы маңында қыстаулары болған екен. Ел аузындағы деректерде оның дәулеті мен көшіп-қону салты туралы түрлі әңгімелер сақталған.

Осы өңірдегі Қарақыз тауының басында Құрмантай салдырған күмбезтам да тарихи орындардың бірі ретінде аталады. Аңыз-әңгімелерге қарағанда, Құрмантай 25 жасында бәйге атынан құлап қаза болған баласына арнап күмбез салдырған. Бүгінде сол маңдағы жалғыз күмбез осы тарихи оқиғамен байланыстырылады.

Артқапы аумағының кейінгі кезеңдердегі шаруашылық өмірінен де деректер кездеседі. Ертеректе таудың үлкен Қаракеуегі мал қорасы ретінде пайдаланылған. Колхоз дәуірінде бұл жерде қой қамаған. Жергілікті халықтың тұрмыс-тіршілігіне байланысты сақталған осындай деректер туған өлкенің тарихын толықтыра түседі.

Ғалым Ж.Дүйсенбаеваның еңбектерінде де осы өңірдің шаруашылық өміріне қатысты қызықты мәліметтер кездеседі. Қаракеуекке қой қамалған кезде оның аузы ши немесе қамыс тәрізді материалдан тоқылған үлкен жапқышпен жабылған. Мұндай жапқыш суықтан қорғап, жылылықты белгілі дәрежеде сақтаған.

Саяхат барысында біз тарихи орындарды сырттай тамашалап қана қоймай, олардың әрқайсысының артында жатқан оқиғаларға үңілуге тырыстық. Бір қарағанда қарапайым болып көрінетін құдық, тау, қыстау немесе күмбездің өзі халықтың өткен өмірінен маңызды ақпарат береді.

Туған өлкені тану – тарихты құр жаттау емес, оның ізін туған жерден табу. Осындай саяхаттар арқылы біз Маңғыстаудың табиғи ерекшеліктерімен қатар, оның тарихи жадының қаншалықты бай екеніне тағы бір мәрте көз жеткіздік.

Қорытындылай келе, Маңғыстаудың әрбір тарихи нысаны – ұрпаққа аманат. Көне құдықтарды, қорымдар мен күмбездерді, жер-су атауларын, ел аузындағы аңыздар мен тарихи деректерді жинақтап, зерттеп, кейінгі ұрпаққа жеткізу – баршамыздың ортақ міндетіміз. Туған жердің тарихын білу арқылы ғана оның қадірін терең түсіне аламыз.

Маңғыстау – өткен мен бүгінді жалғаған, әрбір тасы тарихтан сыр шертетін қасиетті мекен. Сондықтан оның тарихи мұрасын сақтау – болашаққа жасалған ең үлкен аманат.

Айгүл БОРАНҚҰЛОВА,
№3 мектептің ағылшын тілі пәнінің мұғалімі.

ХАЛЫҚ БОЛЖАМЫНДА ТЫҢШЫЛЫҚ ӘРЕКЕТ БАР. АТА-БАБАЛАРЫМЫЗ ТАБИҒАТТЫ, ЖАН-ЖАНУАРЛАРДЫ, ҚҰСТАРДЫ, ӨСІМДІКТЕРДІ ЖӘНЕ АСПАН ДЕНЕЛЕРІН ҰЗАҚ УАҚЫТ БАҚЫЛАУ АРҚЫЛЫ БІЛІП ОТЫРҒАН. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫ АУА РАЙЫН АЛДЫН АЛА БОЛЖАУ АРҚЫЛЫ МАЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫН, КӨШІП-ҚОНУЫН ЖӘНЕ КҮНДЕЛІКТІ ТІРШІЛІГІН ЖОСПАРЛАҒАН.

ХАЛЫҚ БОЛЖАМЫ: ТЫҢШЫ

Осы халық болжамы тегін емес екен. 2-сыныпқа арналған «Жаратылыстану» оқулығының 105-бетінде тың-тыңдап жатқан тыңшының – Сақұлақтың суреті берілген. Мен халықтың болжамын осы суретпен байланыстырамын. Мысалы, ертегілерде тыңшының қызметі анық айтылады.

Халық болжамдары – қазақ халқының табиғатты бақылағыштығын, өмірлік тәжірибесін және қоршаған ортамен тығыз байланысын көрсетеді. «Табиғатты таныған – тіршілікті таныған» деп бекер айтылмаса керек.

Маңғыстауда «Дауысты-Дүкен», «Дүңгірлек» деп аталатын құдықтар бар. Бұл – Маңғыстау өлкесіндегі көне Үстірт шыңыраулары. Құдықтардың өзінің аты біраз жайлардан хабар бергендей. Сол құдықтарды қазған құдықшының көкей көзі жер үстінде тұрып, жеті қат жер астындағы құдықтың суының сылдырын естіген. Әбден барлап барып, сол естіген дыбысының бекер емес екендігін түйсігімен сезген құдықшының құлағының сақтығына күмән келтіруге болмайды. Бұл тұста керемет тыңшы – су шығатын арнаны адаспай тапқан Бейнеубай сынды түйсікті туған құдықшылар. Бұл құдықтарды атақты құдықшы Бейнеубайдың еңбегімен де байланыстырады. Дауысты мен Дүңгірлек – Маңғыстаудың тарихи-мәдени мұрасының маңызды нысандары.

Бұл құдықтар қазақ халқының табиғи жағдайға бейімделіп, жер астынан су табудағы шеберлігін көрсетеді.

Дауысты-Дүкен құдығы – Үстірттегі Қаракұдық шаруашылық жері маңындағы құдық. Деректерде бұл құдықтың атауына байланысты екі түсіндірме кездеседі. Бір деректе құдықтың атауы жер астынан шыққан дыбысқа байланысты айтылады: құдықты қазған кезде судың немесе жер астындағы судың дыбысы естілген, сондықтан «Дауысты» аталыпты. Дауысты құдығын атақты құдықшы Бейнеубай қазған құдықтардың қатарында атайды.

Дүңгірлек құдығы – Үстірт өңірінің Ұштаған шаруашылық жеріндегі көне құдық.

«Дүңгірлек» атауының шығуына қатысты да қызықты түсінік бар: құдықтың түбіндегі су тамшылағанда немесе су көзі ашылғанда ерекше дыбыс шыққандықтан, осылай аталған деген нұсқа кездеседі. Дүңгірлек құдығының ішіне басыңызды төмен салғанда, астынан дүңгірлеген дыбыс анық естіледі.

Мен бұл құдықтарды 1999 жылы барып көрдім, құдық түбінен теңіз ағыны өтіп жатыр. Ол ағын Қарақалпаққа қарай ағады, Каспий теңізіне қарай емес. Каспий мен Арал теңізі жер астынан бірігеді екен деген халық аузындағы сөз негізсіз емес. Халық ұғымындағы жорамал, болжам дәл айтылған сыңайлы.

Сол – Дауысты мен Дүңгірлек – Маңғыстаудың тарихи-мәдени мұрасының маңызды нысандары.

Ерте кезде ел шебінде күзетте тұрған батырлардың да құлағы сақ болған. Мысалы, Отпан тауда тұрған Төлеп батыр сондай қасиеттің иесі. Соның бір көрінісі – «Қыз Жібек» фильміндегі Бекежанның дыбысты сол бойда естіп, атқа қонғаны – сақұлақтығының белгісі деп білеміз.

Бір кездерде тыңшы мамандығы болған деп батыл түрде айта аламыз. Оның қазіргі ресми атауы – барлаушы. Адамзат тарихындағы ең көне кәсіптердің бірі саналады. Тарих қойнауында бұл қызмет «тыңшылық», «жаушылық» немесе «барлаушылық» деп аталған. Біз 9–10-сыныптарда әдебиет пәнінен өткен қазақтың алғашқы ғалымы Шоқан Уәлиханов Қашқарға тыңшылыққа барған ғой. Ал Абылай ханның барлау қызметін басқарған адам – Сеңкібай батыр екен.

Күні кешегі Отан соғысында барлаушылар көп болған. Маңғыстаулық, Жетібай тұрғыны, атақты палуан Сұлба Әбдіратұлы – хас барлаушы, Отан соғысының батыры. Бүгінде байтақ Жетібайдың 65 жылдығы қарсаңында отырмыз. Сол Жетібайдан шыққан Сұлба батырға әскери майданда 55–60 шақырым жерді барлауға арнайы тапсырма берілгендігі туралы құжаттар бар.

Қазіргі өмірде де тыңшылар бар, ол тек айырмашылығы – өзінің ішкі мәнін өзгерткен «құлақтар» да бар. Бірді-бірге соғып, сөз тасып, шатыстырып жүреді.

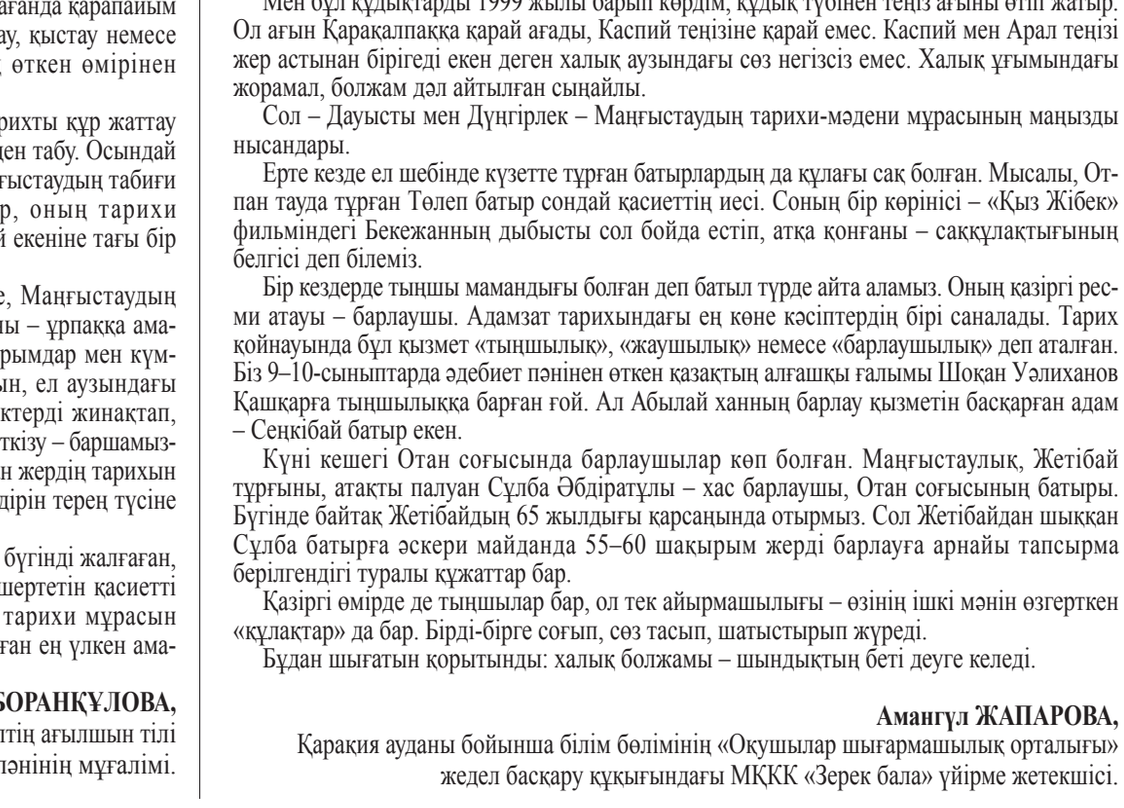
Бұдан шығатын қорытынды: халық болжамы – шындықтың беті деуге келеді.

Амангүл ЖАПАРОВА,
Қарақия ауданы бойынша білім бөлімінің «Оқушылар шығармашылық орталығы» жедел басқару құқығындағы МҚКК «Зерек бала» үйірме жетекшісі.

«АЙҒА ҚАРАП ҚОЛ ШОШАЙТПА»

АСПАН ӘЛЕМІНІҢ ТЫЛСЫМЫ

БҰЛ СӨЗДІ БАЛА КЕЗІМІЗДЕН ҮЛКЕНДЕРДІҢ АУЗЫНАН ЕСТІП ӨСТІК. БІР ҚАРАҒАНДА ҚАРАПАЙЫМ ҒАНА ТЫЙЫМ СИЯҚТЫ. БІРАҚ ОСЫ БІР АУЫЗ СӨЗДІҢ АР ЖАҒЫНДА ХАЛҚЫМЫЗДЫҢ АСПАН ӘЛЕМІНЕ ДЕГЕН ЕРЕКШЕ ҚҰРМЕТІ, ҒАСЫРЛАР БОЙЫ ҚАЛЫПТАСҚАН ДҮНИЕТАНЫМЫ ЖАТЫР.

Қазақ даласының ұлы ойшылы, мифолог-ғалым Серікбол Қондыбай еңбектерінде аспан әлемі жай ғана алыстағы кеңістік емес, халқымыздың көне танымын сақтаған ерекше әлем ретінде қарастырылады. Ол Күн, Ай, жұлдыздар мен шоқжұлдыздарға қатысты түсініктерді қазақтың мифологиялық дүниетанымымен сабақтастыра зерттеген. Қондыбайдың жіктеуінде Айға байланысты көне түсініктер «Айбойлы мифология» ретінде қарастырылады.

Демек, ата-бабамыз үшін Ай – түнгі аспанда ғана көрінетін жарық емес. Ол – уақыттың белгісі, табиғаттың ырғағын танытатын аспан шырағы, халықтың қиялы мен танымында өзіндік орны бар киелі нышан.

Қазақ «Ай көрдім, аман көрдім, ескі ай есірке, жаңа ай жарылқа» деп жаңа туған Айға жақсы ниет білдірген. Бұл сөздің өзінен-ақ халқымыздың Айды ерекше қастерлегенін аңғаруға болады.

Ал «Айға қарап қол шошайтпа» деген тыйым ше?

Халық түсінігінде аспандағы Айға саусақпен нұсқау – әдепсіздік әрі тыйым саналатын. Бала Айды көріп, қолын шошайтса, үлкендер бірден тоқтатқан. Өйткені қазақ үшін аспанға, Айға, Күнге, жұлдызға құрметпен қарау – табиғатқа құрметпен қараудың бір көрінісі еді.

Сонымен бірге халық арасында Айға қатысты түрлі нанымдар тараған. Солардың бірі – қолдағы сүйелді жаңа туған Айға көрсетсе, сүйел кетеді деген сенім. Әрине, бұл – ғылыми тұрғыдан дәлелденген ем емес, халық арасында сақталған наным. Бірақ мұндай сенімнің өзі Айдың халық санасында қаншалықты ерекше орын алғанын көрсетеді.

Бір қарағанда қызық қайшылық бар: бір жағынан «Айға қол шошайтпа» дейді, екінші жағынан сүйелі бар адамға Айға көрсету туралы сенім айтылады.

Кішкентай кезімде қолыма сүйел шықса, анам маған:

«Жаңа туған Айды көрсең, сүйеліңді Айға көрсетіп, мақтан. Сонда сүйелің кетеді», – деп айтатын.

Мен ол кезде анамның сөзіне кішкентай баланың сенімімен қарайтынмын. Ай аспанда жаңадан туған сайын, қолымды жоғары көтеріп, сүйелімді Айға көрсетіп қоятынмын. Анамның «мақтан» деген бір ауыз сөзі маған қызық көрінетін. Неге дәл Айға көрсету керек? Неге сүйелді көрсету арқылы кетеді? Оны бала кезімде ойлап та жатпайтынмын. Қазір ойланып отырмын, онда да 2-ші сыныптың «Жер және ғарыш» тарауындағы айға қытысты 64-65-ші беттеріндегі берілген тапсырманы қарау барысында, өзімді оқушымды дайындау мақсатында сол кітаптағы айдың суретіне қарасам, айдың бетінен өз қолымдағы сүйелді көрдім.

Фото айдың суреті.
Айда көркем нәрсе жоқ,
Түнде бар да, күндіз жоқ.
Күннен көркем нәрсе жоқ
Күндіз бар да, түнде жоқ.

Жылдар өтті. Балалық шақ алыста қалды. Бірақ сол бір көрініс – анамның қасымда тұрып, аспандағы Айға қаратып қолымды көтерткені – әлі күнге дейін есімде.

Кейін келе түсінгенім: бұл жай ғана сүйелдің кетуіне байланысты сенім емес екен. Оның астарында халқымыздың Айды, аспанды, табиғатты киелі санаған көне дүниетанымы жатыр.

Қазақта «Айға қарап қол шошайтпа» деген тыйым бар. Аспандағы Айға саусақпен нұсқауға болмайды деп тәрбиелеген. Ал сонымен қатар халық арасында жаңа туған Айға қолдағы сүйелді көрсетсе, оның кететіні туралы сенім де болған.

Бір қарағанда, осы екі түсінік бір-біріне қарамақайшы секілді. Бірақ халық дүниетанымына тереңірек үңілсек, оның әрқайсысының өз орны бар екенін байқаймыз. Бірі – Айды құрметтеуге шақырса, екіншісі – Айдан жақсылық күткен халықтық сенімді білдіреді.

Мен үшін бұл тақырыптың орны бөлек. Себебі бұл – кітаптан оқып білген дүнием емес. Бұл – анамның аузынан естіген, балалық шағыммен бірге жүрегімде қалған естелік.

Анамның «Айға көрсет, мақтан» деген сөзі сол кезде мен үшін жай ғана сүйелден арылудың жолы болса, бүгінде ол сөз мен үшін ананың балаға берген сенімі мен қазақтың көне наным-сенімінің арасын жалғап тұрған бір нәзік көпірдей.

Бәлкім, халықтың ғасырлар бойы сақтап келген нанымдарының құдіреті де осында шығар. Олар бізге үлкен кітап болып емес, кейде ананың бір ауыз сөзі, әженің бір тыйымы, балалық шақтағы бір кішкентай естелік болып жетеді.

Сол себепті бүгін Айға қарасам, мен тек аспандағы жарықты көрмеймін.

Мен балалық шағымды көремін.

Анамның алақанын сезгендей боламын.

«Мақтан» деген таныс дауысын естігендей боламын.

Ай – аспанда.

Ал Айға байланысты сенім – халықтың жадында.

Ал менің жадымда сол Айдың астында анамның мейірімі қалып қойды…

– Серікбол Қондыбайдың еңбектеріне үңілген сайын осындай қарапайым сөздердің астарында қаншама көне таным жатқанын түсінуге болады. Ол қазақ мифологиясын зерттей отырып, халықтың сөзінде, фольклорында, салт-дәстүрі мен сенімінде сақталған көне мифтік мотивтердің маңызын ашуға ұмтылды.

Бибігүл ТЛЕКОВА,
Жетібай оқушылар шығармашылық орталығы Бұқаралық бөлімінің меңгерушісі.

АДАМ. ҚОҒАМ.ЗАҢ

ЗАҢ ҮСТЕМДІГІ ЖӘНЕ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТ: СЕБЕПТЕРІ, СУБЪЕКТІЛЕРІ, САЛДАРЫ ЖӘНЕ АЛДЫН АЛУ ТЕТІКТЕРІ

Сыбайлас жемқорлық – кез келген мемлекеттің ішкі тұрақтылығы мен экономикалық дамуын тежейтін, заңның үстемдігін әлсіретіп, азаматтардың мемлекеттік институттарға деген сенімін шайқалтатын ең қауіпті әлеуметтік дерттердің бірі. Еліміздің өркениетті, құқықтық әрі демократиялық мемлекет ретінде қалыптасуында жемқорлықпен пәрменді әрі жүйелі түрде күрес жүргізу – мемлекеттік саясаттың негізгі басымдығы.

Жемқорлықтың қоғамға тигізер зардабы

Сыбайлас жемқорлықтың залалы тек қаржылық немесе экономикалық шығындармен шектелмейді. Оның ең қауіпті салдары – азаматтардың бойындағы әділдікке деген сенімді жоюында. Жемқорлық көріністері орын алған ортада: Әлеуметтік теңсіздік тереңдейді. Заң бәріне ортақ деген басты қағидат бұзылып, азаматтардың құқықтары тең дәрежеде қорғалмайды. Бәсекелестік жойылады: Экономикада, білім беруде және мемлекеттік қызметте біліктілік пен еңбекқорлық емес, заңсыз байланыстар бірінші орынға шығады.

Мемлекеттік аппараттың беделі түседі: Халықтың мемлекеттік органдарға, соның ішінде құқық қорғау мен сот жүйесіне деген сенімі азаяды.

Сот жүйесіндегі ашықтық – әділдік кепілі

Әсіресе, сот жүйесіндегі ашықтық пен тазалық – қоғамның заңға деген сенімін қалыптастыратын негізгі діңгек. Сот төрелігін жүзеге асыру процесінде әрбір істің әділ, бейтарап және тек заң шеңберінде қаралуы сыбайлас жемқорлыққа «мүлдем төзбеушілік» (нулевая терпимость) қағидатын талап етеді.

Бүгінгі таңда сот процестерінің ашықтығын қамтамасыз ету мақсатында цифрлық технологиялар кеңінен енгізілуде. Сот отырыстарының аудио-бейнежазба (АБЖ) жүйелерімен толық қамтылуы, істердің судьялар арасында адамның қатысуынсыз, автоматты түрде бөлінуі, сондай-ақ электронды сот өндірісінің дамуы – адам факторасын азайтып, жемқорлық тәуекелдерін едәуір төмендетті. Жемқорлықпен күресудің кешенді жолдары. Сыбайлас жемқорлықты жою үшін тек жазалау шаралары жеткіліксіз. Мәселенің түп-тамырымен күресу үшін келесідей негізгі бағыттар бойынша жұмыс жүргізілуі тиіс:

1. Жемқорлық тәуекелдерін талдау: Әрбір мемлекеттік орган мен мекемеде сыбайлас жемқорлық әрекеттеріне жол беруі мүмкін заңнамалық тесіктер мен әкімшілік кедергілерді үнемі анықтап, жойып отыру.

2. Цифрландыруды тереңдету: Азаматтар мен мемлекеттік қызметшілердің арасындағы тікелей қарым-қатынасты барынша азайтып, қызметтерді электронды форматқа көшіру.

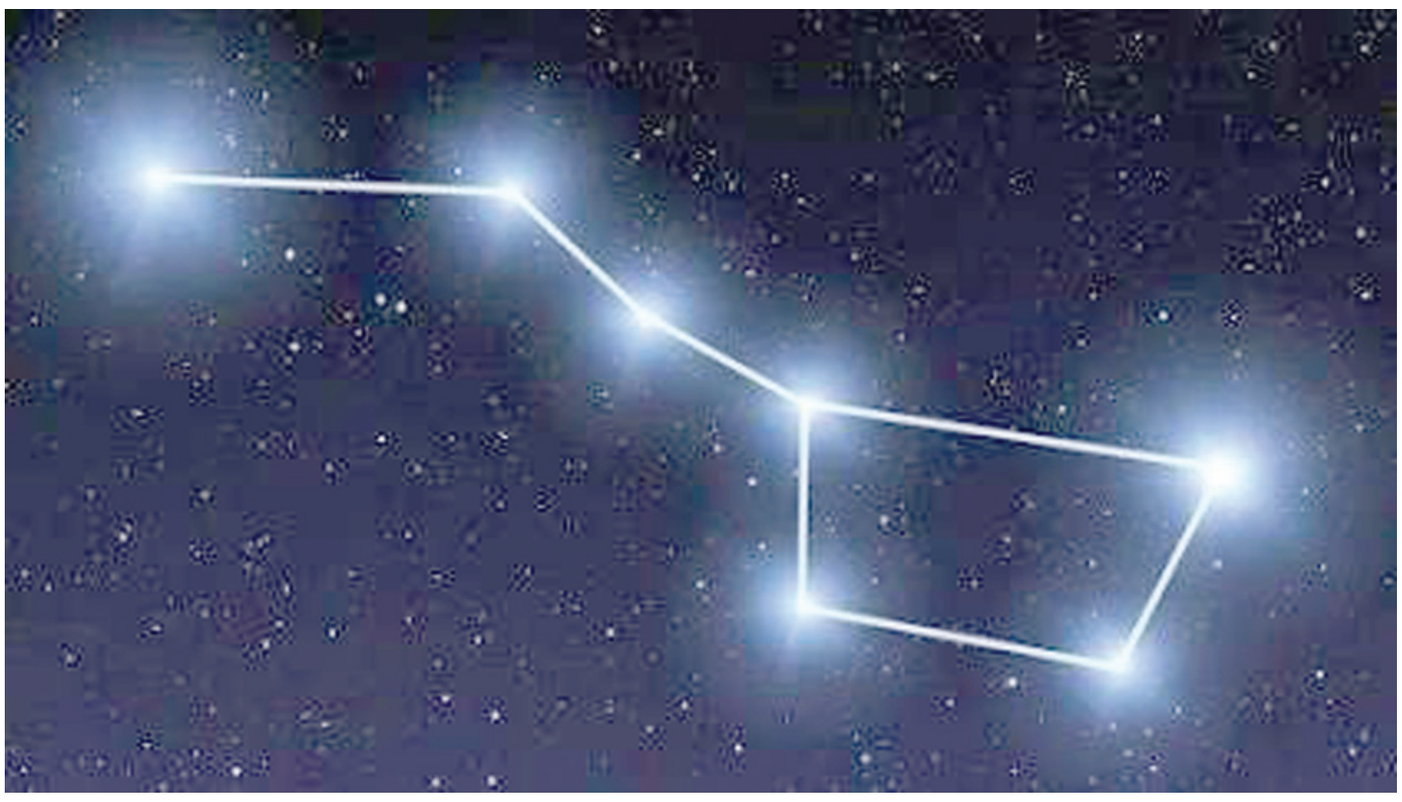
3. Жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру: Жастар мен қоғам өкілдерінің бойында заңға деген құрмет пен жемқорлыққа деген жиіркенішті бала кезден бастап қалыптастыру.

4. Ашықтық пен есептілік: Мемлекеттік органдардың шешімдері мен бюджет қаражатының жұмсалуын қоғамдық бақылауға ашық ету. Сыбайлас жемқорлықпен күрес – бұл тек арнайы уәкілетті органдардың немесе полицияның ғана міндеті емес. Бұл – бүкіл қоғамның ортақ ісі. Әрбір азамат, әсіресе мемлекеттік қызметтегі әрбір маман өз лауазымдық міндеттерін адал асыру арқылы заң үстемдігін нығайтуға өз үлесін қосуы тиіс.

«Заң мен тәртіп» қағидаты үстемдік құрған жерде ғана шынайы әділеттілік, тұрақтылық және елдің жарқын болашағы қалыптасады. Әділетті Қазақстанды құру – әрбіріміздің заңды құрметтеуімізден басталады.

Рахымжан СЕЙІЛХАНОВ,
Қарақия аудандық сотының бас маманы,
сот мәжілісінің хатшысы.

КӨКЖИЕК

ҚАЗАҚ ХАЛҚЫ ЫҚЫЛЫМ ЗАМАННАН БЕРІ ТАБИҒАТПЕН ЕТЕНЕ ӨМІР СҮРІП, АСПАН ӘЛЕМІНДЕГІ ҚҰБЫЛЫСТАРДЫ ЖІТІ БАҚЫЛАҒАН. АЛ ҚАЗІРГІ ЖАСТАР ШЕ? КЕҢ ДАЛАДА КӨШІП-ҚОНЫП ЖҮРГЕН АТА-БАБАЛАРЫМЫЗ ҮШІН ЖҰЛДЫЗДАР ЖОЛ КӨРСЕТЕТІН БАҒЫТ-БАҒДАР ҒАНА ЕМЕС, УАҚЫТ ПЕН ЖЫЛ МЕЗГІЛДЕРІН АНЫҚТАЙТЫН ТАБИҒИ БЕЛГІ БОЛҒАН. СОЛАРДЫҢ ІШІНДЕ ЕРЕКШЕ ОРЫН АЛАТЫН ЖҰЛДЫЗДАР ШОҒЫРЫНЫҢ БІРІ – ЖЕТІ ҚАРАҚШЫ.

ЖЕТІ ҚАРАҚШЫ ЖҰЛДЫЗЫ – ХАЛЫҚ ТАНЫМЫНЫҢ АЙНАСЫ

Жеті қарақшы – аспандағы жеті жұлдыздан тұратын шоқжұлдыз ретінде халық арасында кеңінен танылған. Астрономияда бұл атау Үлкен Аю шоқжұлдызындағы жарық жұлдыздар шоғырымен байланыстырылады. Жеті қарақшы – осы шоқжұлдыздағы көзге айқын көрінетін жеті жұлдыз. Аспандағы орны – солтүстікте. Қазақ халқы оларды өзінше атап, әр жұлдыздың орналасуына мән берген.

«Жеті» саны қазақ дүниетанымында ерекше қасиетке ие. Халқымызда жеті ата, жеті қазына, жеті жарғы, жеті шелпек, жеті әулие, «Жеті қыз – жеті қыздың несі қыз?» сияқты көптеген ұғымдар бар. Сондықтан аспандағы жеті жұлдыздың да халықтың дүниетанымында өзіндік орны қалыптасқан. Жеті қарақшы туралы түрлі аңыздар мен әңгімелер ел арасында ұрпақтан-ұрпаққа тараған.

Ата-бабаларымыздың санасы мен көкейкөзі қандай керемет. Дүниежүзінде мұндай халық жоқ. Ертеде сағат пен күнтізбе болмаған кезде қазақ даласының тұрғындары аспан денелеріне қарап, уақытты және бағытты шамалаған. Жеті қарақшының аспандағы қозғалысына қарап, түннің қай мезгілі екенін анықтаған. Оның белгілі бір қалыпта орналасуы түнгі уақытты бағдарлауға мүмкіндік берген.

Тұщыбек. 1957 жыл. Нина Каменева станса кезекті жұмыс үстінде.

Жұлдыздарға қарап уақытты анықтау, әсіресе, малшылар мен жолаушылар үшін маңызды болған. Далада түнгі сапарға шыққан адам аспандағы жұлдыздарға қарап, бағыт-бағдарын түзеген.

Қазақ арасында Жеті қарақшыға қатысты түрлі халықтық болжамдар да кездеседі. Ата-бабаларымыз жұлдыздардың көрінуіне, жарықтығына және аспандағы орнына қарап, табиғаттағы өзгерістерді болжаған. Қазақ өлеңдері мен хиссаларында бұл жұлдыз туралы жиі айтылады. Тіпті қазіргі ақын-жазушылардың шығармаларында да аспан әлемі мен халық аңыздары сабақтастық тапқан.

«Жеті қарақшы мен Үркер туралы аңыз» тақырыбындағы ақын Фариза Оңғарсынованың жырларынан да халықтық болжам мен түсінікті аңғаруға болады. Ақын аспан әлемінің сырын халық аңызымен ұштастыра отырып, жұлдыздарға өзіндік көркем сипат берген.

Жұлдыздардың анық әрі жарық көрінуін көбіне аспанның ашық болуымен байланыстырған. Ал жұлдыздардың көмескіленіп, бұлт арасына жасырынуын ауа райының өзгеретінін білдіреді деп есептеген. Сонымен қатар Жеті қарақшының аспанның белгілі бір тұсына ауысуын түннің өтуімен, уақыттың жылжуымен байланыстырған. Ұзақ жылдар бойы табиғатты бақылаған халық осындай белгілерді күнделікті тұрмыста пайдаланған.

Қазақ халқының өмірі төрт түлік малмен байланысты болды. Сондықтан малдың жағдайы табиғатқа тікелей тәуелді еді. Қыста – қыстауда, жазда – жайлауда, күзде – күзеуде жыл мезгілдеріне сай тіршілік еткен. Әсіресе мал баққан шаруа үшін түннің өзіндік қиындығы мен қауіп-қатері болған. Түнемелікте мал жайымен далада жүрген адам сәл дамылдап, аспанға қарап, табиғаттың сырын өзінше танып, болжай алған.

Өлкемізде ауа райын арнайы стансасызақ дәл болжай алған атақты аңшы Нұрды туралы халқымыз аңыз қылып айтады. Оның айтқаны дәл келеді деген әңгімелер ел арасында сақталған. Аңшының бүкіл өмірі табиғат құшағында өтті деуге болады. Бүкіл тіршілігі малмен, аңшылықпен байланысты болғандықтан, ол табиғатты оқымай-ақ таныған.

Мұндай болжамдар – ғылыми ауа райы болжамы емес, халықтың табиғатты ұзақ уақыт бақылау арқылы қалыптастырған дәстүрлі тәжірибесі. Қазіргі ғылым ауа райын метеорологиялық құралдар мен спутниктік технологиялар арқылы анықтайды.

Маңғыстауда алғашқы салынған метеорологиялық стансалардың бірі Үстірттегі Дауысты-Дүкен құдықтарының маңында орналасқан. Кезінде бұл станция мал шаруашылығына көп пайда келтірген. Далада еңбек ететін, әсіресе малшылар үшін ауа райын алдын ала білу аса маңызды болды. Ертеден қара кешке дейін қой соңында жүрген адамға сақтық қажет. Адамды да, малды да табиғи құбылыстардан сақтандыру, боран болатынын алдын ала хабарлау ісінде синоптиктердің еңбегінің маңызы қай кезде де зор.

Кеңестік кезеңде адамнан гөрі малдың жағдайына көбірек көңіл бөлінген кездер болды. Мал басын сақтау, оның өсімі мен өнімділігіне қойылатын міндеттемелер қатаң еді. Қазір Тұщыбекте заманауи метеорологиялық станса жұмыс істейді.

Бұл станса әлі де халыққа қызмет етіп келеді.

Жеті қарақшы туралы халық арасында әртүрлі аңыздар бар. Солардың бірінде аспандағы жеті жұлдыз жеті ұры немесе қарақшы ретінде суреттеледі. Олар Үркердегі Плеядаларға қатысты аңыздық сюжеттермен байланыстырылып айтылады. Қазақтың дәстүрлі аңыздарында аспандағы жұлдыздар адам бейнесінде елестетіліп, олардың өзара қарым-қатынасы арқылы табиғат құбылыстары түсіндірілген.

Бұл аңыздардың астарында халықтың қиялы ғана емес, аспан әлемін түсінуге деген ұмтылысы мен талпынысы жатыр. Ата-бабаларымыз өздері көрген құбылыстарды аңыз арқылы түсіндіріп, оны жас ұрпаққа жеткізген.

Жеті қарақшы – қазақтың аспан әлеміне қатысты дәстүрлі білімінің бір бөлігі. Жұлдыздарға қарап бағыт анықтау, уақытты шамалау және табиғат құбылыстарын бақылау – көшпелі өмір салты үшін аса қажет болған.

Бүгінде технология дамып, адамзат ғарыш әлемін заманауи құралдармен зерттеп жатыр. Соған қарамастан халқымыздың көне астрономиялық танымын зерттеудің маңызы зор. Өйткені жұлдыз атаулары мен оларға байланысты аңыздар – ұлттық мәдениетіміздің, тіліміздің және дүниетанымымыздың ажырамас бөлігі.

Жеті қарақшы жұлдызы – қазақ халқының табиғатты танып-білуге деген қызығушылығының айқын көрінісі. Ата-бабаларымыз аспан әлеміне қарап, уақытты бағдарлап, жол тауып, табиғат өзгерістерін бақылаған. Жеті қарақшыға қатысты аңыздар мен халықтық болжамдар ұрпақтан-ұрпаққа жетіп, бүгінгі күнге дейін өзінің танымдық мәнін жоғалтқан жоқ.

Мифолог, географ Серікбол Қондыбайдың аспан денелеріне қатысты зерттеулері таза астрономиялық емес, астромифологиялық және космогониялық бағытта жүргізілді. Ғалым қазақ ертегілеріндегі, жырларындағы және аңыздарындағы аспан денелерінің – Күн, Ай, жұлдыздардың – бейнесін талдап, ежелгі түркілік дүниетаным мен күнтізбелік жүйені қалпына келтіруге үлес қосты. Ата-бабамыздың жасырынған таным-түсініктері Серікбол Қондыбайдың зерттеулерінде кеңінен көрініс тапқан.

Жеті қарақшыны тек аспандағы жұлдыздар шоғыры ретінде емес, ата-бабамыздың табиғатпен үндескен өмірінің және бай дүниетанымының белгісі ретінде бағалауымыз керек. Оларды зерттеп, кейінгі ұрпаққа жеткізу – рухани мұрамызды сақтаудың маңызды жолы.

Жұлдыз АХАНОВА,
Қарақия ауданы бойынша білім бөлімінің «Оқушылар шығармашылық орталығы» жедел басқару құқығындағы мемлекеттік коммуналдық қызметі директорының бейін жөніндегі орынбасары.

Меншік иесі:
МАҢҒЫСТАУ MEDIA ЖШС
Директор – Әнуарбек Бимағамбет
Қабылдау бөлімі, тел.факс: 20-48-34
mangystau.media@mail.ru

Қарақия
аудандық қоғамдық-саяси газет
Газет Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінде 6.02.2013 ж. есепке қойылып, №13357-Г куәлігі берілген.
Редактор – Ш.ГЭНДЭНҚЫЗЫ.
Тілшілер: – Периза КАШИЕВА, Лашын НҰРТАЙҚЫЗЫ.

Газет «Маңғыстау-Медиа» ЖШС ақпарат және дизайн орталығында беттелді.
Беттеуші дизайнер – Ш.Аязбаева
Газет «Өнерім» ЖШС баспаханасында басылды.
Ақтау қаласы, 22-шағын аудан, 38/3.
Тел. +77770122238.

Газет жарияланымдарындағы автор пікірі редакцияның түпкілікті көзқарасы болып есептелмейді.
Жарияланған материалдарды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.
Жарнама, хабарландырулар мазмұнына редакция жауап бермейді.
Редакцияға жолданған материалдарға рецензия жасалмайды және қолжазба авторға қайтарылмайды.
Тақырыптық суреттер ғаламтордан алынады.

Таралымы: 2470. Индекс: 65681.
Газеттің бағасы келісімді. Тапсырыс 224.

АУА РАЙЫ БОЛЖАМЫ

17 ҚЫРКҮЙЕК
түнде: +18 | күндіз: +30

18 ҚЫРКҮЙЕК, ЖАҢБЫР
түнде: + 19 | күндіз: +24

19 ҚЫРКҮЙЕК
түнде: + 16 | күндіз: +24

20 ҚЫРКҮЙЕК
түнде: +16 | күндіз: +26

21 ҚЫРКҮЙЕК
түнде: +17 | күндіз: +29

г. Актау
17.09.2026

ЭФИРНАЯ СПРАВКА

Данная эфирная справка подтверждает, что 17 сентября 2026 года размещена информация о проведении общественных слушаний в эфире радиостанции "NS" (106,2 FM) вещание по Мангистауской области, общее количество выходов 8 (восемь) на русском и казахском языках, информация следующего содержания:

ТОО "Опреснительный завод "Кендирли"" сообщает, что, проводятся общественные слушания в форме открытого собрания по проекту: «Проект нормативов допустимых выбросов загрязняющих веществ (НДВ) для Опреснительного завода морской воды «Кендирли» мощностью 50 000 м3/ сутки (в том числе НДС, ПУО, ПЭК, ППМ).

Географические координаты угловых точек: Сев.Широта 42°52'58.58" Вост. Долгота 52°9'47.04"

Территория воздействия: Мангистауская область. Каракиянский район, с.Курык, ТОКМАКТЫ, 13. Слушания состоятся **22.10.2026 г., в 11:00 ч.**, адрес Мангистауская область, Каракиянский район, с.Курык, Дом культуры, 1 –й микрорайон,34.

Срок проведения открытого собрания продлевается до пяти последовательных рабочих дней по решению участников общественных слушаний.

В случае введения чрезвычайного положения и (или) ограничительных мероприятий, в том числе карантина, чрезвычайных ситуаций социального, природного и техногенного характера, общественные слушания проводятся онлайн-режиме

Подключиться к конференции Zoom **22.10.2026 года в 11:00**:

https://us05web.zoom.us/j/7203753222?pwd=UOeYbPWki3CP6MZfiLlVmt9ARD3ZLT.1&omn=82076228694

Идентификатор конференции: 720 375 3222

Код доступа: 111111

Инициатор – ТОО "Опреснительный завод "Кендирли", Мангистауская область, Каракиянский район, с.Курык, ТОКМАКТЫ, 13, БИН 250940018253, info@oz-kendirli.kz.

Разработчик проекта ТОО «Жасыл Технология». С пакетом проектной документации можно ознакомиться на портале Национального банка данных о состоянии окружающей среды и природных ресурсов и на сайте https://ndbecology.gov.kz/, на сайте МИО «Управление природных ресурсов и регулирования природопользования акимата Мангистауской области» , 8 (7292) 46–21–31 (1210) s.bazarbay@mangystau.gov.kz.

Замечания и предложения принимаются на портале https://ndbecology.gov.kz/ либо на электронную почту местного исполнительного органа: s.bazarbay@mangystau.gov.kz, 8 (7292) 46–21–31 (1210). По адресу Мангистауской области: г. Актау, 14 мкр., 1 здание. Доп. информация: эл. адресу **jasyltechnology@gmail.com**, тел.: +77054675015.

Объявление о проведении общественных слушаний на казахском и русском языке будет расспространенно следующими способами: в издании газета «Қарақия», в эфире радио «Радио NS», также объявление будет размещено на доске объявлений дома культуры село Курык.

Директор Адамова Н.В

Ақтау қ
17.09.2026 ж.

ЭФИРЛІК АНЫҚТАМА

Осы эфирлік анықтама 2026 жылғы 17 қыркүйекте Маңғыстау облысы бойынша "NS" радиостанциясының (106,2 FM) эфирінде қоғамдық тыңдаулар өткізу туралы ақпарат орналастырылғанын, шығулардың жалпы саны 8 (сегіз) орыс және қазақ тілдерінде, мынадай мазмұндағы ақпарат орналастырылғанын растайды:

«Кендірлі» тұщыту зауыты» ЖШС «Кендірлі» теңіз суын тұщыту зауытының қуаттылығы тәулігіне 50 000 м³ болатын «Ластаушы заттардың рұқсат етілген шығарындылар нормативтері (РЕШН) жобасы (оның ішінде РЕТН, ҚБВ, ӨЭББ, ТҚШЖ)» жобасы бойынша ашық жиналыс түрінде қоғамдық тыңдаулар өткізілетінін хабарлайды.

Бұрыштық нүктелердің географиялық координаттары:
Солтүстікендік:42°52'58.58"
Шығыс бойлық: 52°9'47.04"

Әсер ету аумағы: Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы, Тоқмақты, 13.

Қоғамдық тыңдаулар **2026 жылғы 22 қазанда сағат 11:00-де** мына мекенжай бойынша өткізіледі: Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы, Мәдениет үйі, 1-шағынаудан, 34-үй.

Қоғамдық тыңдауларға қатысушылардың шешімі бойынша ашық жиналысты өткізу мерзімі қатарынан бес жұмыс күніне дейін ұзартылуы мүмкін.

Төтенше жағдай және (немесе) шектеу іс-шаралары, оның ішінде карантин, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар енгізілген жағдайда, қоғамдық тыңдаулар онлайн режимде өткізіледі.

Zoom конференциясына қосылу:
2026 жылғы 22 қазан, сағат 11:00-де:

Zoom конференциясы:
https://us05web.zoom.us/j/7203753222?pwd=UOeYbPWki3CP6MZfiLlVmt9ARD3ZLT.1&omn=82076228694

Конференция идентификаторы: 720 375 3222

Қол жеткізу коды: 111111

Тапсырыс беруші - «Кендірлі тұщыту зауыты» ЖШС. Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы, ТОҚМАҚТЫ, 13, БСН 250940018253, info@oz-kendirli.kz.

Жобаны әзірлеуші – «Жасыл Технология» ЖШС.

Жобалық құжаттама топтамасымен Қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкінің порталында https://ndbecology.gov.kz/, сондай-ақ «Маңғыстау облысы әкімдігінің Табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасы» ММ сайтында танысуға болады.

Байланыс телефоны: 8 (7292) 46–21–31 (ішкі 1210).

Электрондық пошта: s.bazarbay@mangystau.gov.kz.

Ескертулер мен ұсыныстар https://ndbecology.gov.kz/ порталы және жергілікті атқарушы органның электрондық мекенжайына: s.bazarbay@mangystau.gov.kz, сондай-ақ 8 (7292) 46–21–31 (ішкі 1210) телефоны арқылы қабылданады.

Пошталық мекенжайы: Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы, 14-шағынаудан, 1-ғимарат.Қосымша ақпарат:
электрондық пошта: jasyltechnology@gmail.com,
телефон: +7 705 467 50 15.

Қазақ және орыс тілдерінде қоғамдық тыңдаулар өткізу туралы хабарландыру мынадай тәсілдермен таратылатын болады: «Қарақия» газетінің басылымында, «Радио NS» радиоарнасының эфирінде, сондай-ақ Құрық ауылы мәдениет үйі ғимаратының хабарландыру тақтасында жарияланатын болады.

ДЛЯ ФИНАНСОВЫХ ДОКУМЕНТОВ

Директор: Адамова Н.В.

«Кендірлі» тұщыту зауыты» ЖШС «Кендірлі» теңіз суын тұщыту зауытының қуаттылығы тәулігіне 50 000 м³ болатын «Ластаушы заттардың рұқсат етілген шығарындылар нормативтері (РЕШН) жобасы (оның ішінде РЕТН, ҚББ, ӨЭББ, ТҚШЖ)» жобасы бойынша ашық жиналыс түрінде қоғамдық тыңдаулар өткізілетінін хабарлайды.

Бұрыштық нүктелердің географиялық координаттары:
Солтүстікендік:42°52'58.58"
Шығыс бойлық: 52°9'47.04"

Әсер ету аумағы: Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы, Тоқмақты, 13.

Қоғамдық тыңдаулар **2026 жылғы 22 қазанда сағат 11:00-де** мына мекенжай бойынша өткізіледі: Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы, Мәдениет үйі, 1-шағынаудан, 34-үй.

Қоғамдық тыңдауларға қатысушылардың шешімі бойынша ашық жиналысты өткізу мерзімі қатарынан бес жұмыс күніне дейін ұзартылуы мүмкін.

Төтенше жағдай және (немесе) шектеу іс-шаралары, оның ішінде карантин, әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар енгізілген жағдайда, қоғамдық тыңдаулар онлайн режимде өткізіледі.

Zoom конференциясына қосылу:
2026 жылғы 22 қазан, сағат 11:00-де:

Zoom конференциясы:
https://us05web.zoom.us/j/7203753222?pwd=UOeYbPWki3CP6MZfiLlVmt9ARD3ZL.1&omn=82076228694

Конференция идентификаторы: 720 375 3222

Қол жеткізу коды: 111111

Тапсырыс беруші - «Кендірлі тұщыту зауыты» ЖШС. Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы, ТОҚМАҚТЫ, 13, БСН 250940018253, info@oz-kendirli.kz.

Жобаны әзірлеуші – «Жасыл Технология» ЖШС.

Жобалық құжаттама топтамасымен Қоршаған орта мен табиғи ресурстардың жай-күйі туралы ұлттық деректер банкінің порталында https://ndbecology.gov.kz/, сондай-ақ «Маңғыстау облысы әкімдігінің Табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасы» ММ сайтында танысуға болады.

Байланыс телефоны: 8 (7292) 46–21–31 (ішкі 1210).

Электрондық пошта: s.bazarbay@mangystau.gov.kz.

Ескертулер мен ұсыныстар https://ndbecology.gov.kz/ порталы және жергілікті атқарушы органның электрондық мекенжайына: s.bazarbay@mangystau.gov.kz, сондай-ақ 8 (7292) 46–21–31 (ішкі 1210) телефоны арқылы қабылданады.

Пошталық мекенжайы: Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы, 14-шағынаудан, 1-ғимарат.Қосымша ақпарат:

17.09.2026 г.
9:00

«Кендірлі тұщыту зауыты» ЖШС «Кендірлі» теңіз суын тұщыту
тәулігіне 50 000 м³ болатын «Ластаушы заттардың рұқсат
нормативтері (РЕШН) жобасы (оның ішінде РЕТН, ҚББ,
ТКШДК)» жобасы бойынша ашық жиналыс түрінде қоғамдық тыңдаулар
өтетінін хабарлайды.

Құрылыстық объектілердің географиялық координаттары:
Оңтүстік:42°52'58.58"
Шығыс бойлық: 52°9'47.04"

Объектінің орналасқан жері сту аумағы: Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы,
[illegible] көш., 13.

Қоғамдық тыңдаулар 2026 **жылғы 22 қазанда сағат 11:00-де** мына
мекенжай бойынша өткізіледі: Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық
ауылы, Мәдениет үйі, 1-шағынаудан, 34-үй.

Қоғамдық тыңдауларға қатысушылардың шешімі бойынша ашық жиналысты
өткізу мерзімі қатарынан бес жұмыс күніне дейін ұзартылуы мүмкін.

Төтенше жағдай және (немесе) шектеу іс-шаралары, оның ішінде карантин,
әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар енгізілген
жағдайда қоғамдық тыңдаулар онлайн режимде өткізіледі.

Zoom конференциясына қосылу:
2026 жылғы 22 қазан, сағат 11:00-де:

Zoom конференциясы:
https://us05web.zoom.us/j/72037532222?pwd=UOeYbPWki3CP6MZfiLlVmt9ARD3ZL
T.1&omn=82076228694

Конференция идентификаторы: 720 375 3222
Қол жеткізу коды: 111111

Тапсырыс беруші - «Кендірлі тұщыту зауыты» ЖШС. Маңғыстау облысы,
Қарақия ауданы, Құрық ауылы, ТОҚМАҚТЫ, 13, БСН 250940018253, info@oz-
kendirli.kz.

Жобаны әзірлеуші – «Жасыл Технология» ЖШС.

Жобалық құжаттама топтамасымен Қоршаған орта мен табиғи ресурстардың
жай-күйі туралы ұлттық деректер банкінің порталында https://ndbecology.gov.kz/,
сондай-ақ «Маңғыстау облысы әкімдігінің Табиғи ресурстар және табиғат
пайдалануды реттеу басқармасы» ММ сайтында танысуға болады.

Байланыс телефоны: 8 (7292) 46–21–31 (ішкі 1210).

Электрондық пошта: s.bazarbay@mangystau.gov.kz.

Ескертулер мен ұсыныстар https://ndbecology.gov.kz/ порталы және
жергілікті атқарушы органның электрондық мекенжайына:
s.bazarbay@mangystau.gov.kz, сондай-ақ 8 (7292) 46–21–31 (ішкі 1210) телефоны
арқылы қабылданады.

Пошталық мекенжайы: Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы, 14-шағынаудан, 1-
ғимарат.Қосымша акпарат:

электроидық пошта: jasyltechnology@gmail.com,
телефон: +7 705 467 50 15.

ТОО "Опреснительный завод "Кендирли"" сообщает, что, проводятся общественные слушания в форме открытого собрания по проекту: «Проект нормативов допустимых выбросов загрязняющих веществ (НДВ) для Опреснительного завода морской воды «Кендирли» мощностью 50 000 м3/ сутки (в том числе НДС, ПУО, ПЭК, ППМ).

Географические координаты угловых точек: Сев.Широта 42°52'58.58" Вост. Долгота 52°9'47.04"

Территория воздействия: Мангистауская область, Каракиянский район, с.Курык, ТОКМАКТЫ, 13. Слушания состоятся **22.10.2026 г., в 11:00 ч.**, адрес Мангистауская область, Каракиянский район, с.Курык, Дом культуры, 1 –й микрорайон,34.

Срок проведения открытого собрания продлевается до пяти последовательных рабочих дней по решению участников общественных слушаний.

В случае введения чрезвычайного положения и (или) ограничительных мероприятий, в том числе карантина, чрезвычайных ситуаций социального, природного и техногенного характера, общественные слушания проводятся онлайн-режиме

Подключиться к конференции Zoom **22.10.2026 года в 11:00**:
https://us05web.zoom.us/j/72037532222?pwd=UOeYbPWki3CP6MZfiLlVmt9ARD3ZLT.1&omn=82076228694

Идентификатор конференции: 720 375 3222
Код доступа: 111111

Инициатор – ТОО "Опреснительный завод "Кендирли", Мангистауская область, Каракиянский район, с.Курык, ТОКМАКТЫ, 13, БИН 250940018253, info@oz-kendirli.kz.

Разработчик проекта ТОО «Жасыл Технология». С пакетом проектной документации можно ознакомиться на портале Национального банка данных о состоянии окружающей среды и природных ресурсов и на сайте https://ndbecology.gov.kz/, на сайте МИО «Управление природных ресурсов и регулирования природопользования акимата Мангистауской области» , 8 (7292) 46–21–31 (1210) s.bazarbay@mangystau.gov.kz.

Замечания и предложения принимаются на портале https://ndbecology.gov.kz/ либо на электронную почту местного исполнительного органа: s.bazarbay@mangystau.gov.kz, 8 (7292) 46–21–31 (1210). По адресу Мангистауской области: г. Актау, 14 мкр., 1 здание. Доп. информация: эл. адресу jasyltechnology@gmail.com, тел.: +77054675015

17.09.2026 г.
9:00

электрондық пошта: jasyltechnology@gmail.com,
телефон: +7 705 467 50 15.

ТОО "Опреснительный завод "Кендирли"" сообщает, что, проводятся общественные слушания в форме открытого собрания по проекту: «Проект нормативов допустимых выбросов загрязняющих веществ (НДВ) для Опреснительного завода морской воды «Кендирли» мощностью 50 000 м3/ сутки (в том числе НДС, ПУО, ПЭК, ППМ).

Географические координаты угловых точек: Сев.Широта 42°52'58.58" Вост. Долгота 52°9'47.04"

Территория воздействия: Мангистауская область, Каракиянский район, с.Курык, ТОКМАКТЫ, 13. Слушания состоятся **22.10.2026 г., в 11:00 ч.**, адрес Мангистауская область, Каракиянский район, с.Курык, Дом культуры, 1 –й микрорайон,34.

Срок проведения открытого собрания продлевается до пяти последовательных рабочих дней по решению участников общественных слушаний.

В случае введения чрезвычайного положения и (или) ограничительных мероприятий, в том числе карантина, чрезвычайных ситуаций социального, природного и техногенного характера, общественные слушания проводятся онлайн-режиме

Подключиться к конференции Zoom **22.10.2026 года в 11:00**:

https://us05web.zoom.us/j/7203753222?pwd=UOeYbPWki3CP6MZfiLlVmt9ARD3ZLT.1&omn=82076228694

Идентификатор конференции: 720 375 3222

Код доступа: 111111

Инициатор – ТОО "Опреснительный завод "Кендирли", Мангистауская область, Каракиянский район, с.Курык, ТОКМАКТЫ, 13, БИН 250940018253, info@oz-kendirli.kz.

Разработчик проекта ТОО «Жасыл Технология». С пакетом проектной документации можно ознакомиться на портале Национального банка данных о состоянии окружающей среды и природных ресурсов и на сайте https://ndbecology.gov.kz/, на сайте МИО «Управление природных ресурсов и регулирования природопользования акимата Мангистауской области» , 8 (7292) 46–21–31 (1210) s.bazarbay@mangystau.gov.kz.

Замечания и предложения принимаются на портале https://ndbecology.gov.kz/ либо на электронную почту местного исполнительного органа: s.bazarbay@mangystau.gov.kz, 8 (7292) 46–21–31 (1210). По адресу Мангистауской области: г. Актау, 14 мкр., 1 здание. Доп. информация: эл. адресу **jasyltechnology@gmail.com**, тел.: +77054675015

17.09.2026 г.
9:00

17.09.2026 г.
9:05

МӘДЕНИЕТ ҮЙІ
17.09.2026 г.
9:10

17.09.2026 г.
9:10

«Кендерлі» тұщыландыру зауыты ЖШС-і
ТОО Опреснительный завод «Кендирли»

«Кендірлі» тұщыландыру зауыты» ЖШС-нің теңіз суын тұщыландыру қуаттылығы тәулігіне 50 000 м^3 болатын зауыт үшін 2026–2035 жылдарға арналған рұқсат етілген шығарындылар нормативтері (түзету), оның ішінде рұқсат етілген төгінділер нормативтері, өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасы, қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспары және қалдықтарды басқару бағдарламасы.

Нормативы допустимых выбросов вредных веществ в атмосферу для завода опреснения морской воды мощностью 50 000 м3/сутки ТОО “ Опреснительный завод «Кендерли»”» (корректировка) на период 2026 - 2035 гг. (в том числе нормативы допустимых сбросов, программа экологического контроля, план природоохранных мероприятий, программа по управлению отходами)

Ситуациялық карта-схема

Жалпы мәліметтер

2026–2035 жылдарға арналған атмосфераға ластаушы заттардың рұқсат етілген шығарындылары нормативтерін (РЕШН) түзетуге пайдаланылатын материалдар көлемінің ұлғаюы және жаңа шығарындылар көздерінің қосылуы негіз болып табылады.

«Кендірлі» тұщыландыру зауыты» ЖШС Қазақстан Республикасы, Маңғыстау облысы, Қарақия ауданы, Құрық ауылы, ТОКМАКТЫ, 13 мекенжайында орналасқан.

Қызмет түрі: суды жинау, өңдеу және тарату.

Теңіз суын тұщыландыру зауыты Жаңаөзен қаласының тұтынушыларын нормативтік сапа талаптарына сәйкес келетін ауызсумен үздіксіз қамтамасыз ету мақсатында салынып, пайдалануға берілген.

Әкімшілік-аумақтық тұрғыдан теңіз суын тұщыландыру зауыты орналасқан аумақ Қазақстан Республикасының Маңғыстау облысы Қарақия ауданының құрамына кіреді. Теңіз суын тұщыландыру зауыты (ТСТЗ) Жаңаөзен қаласынан оңтүстік-батыс бағытта 95 км қашықтықта, Каспий теңізінің жағалауында, Ракушечное және Токмак мүйістерінің арасында орналасқан. Зауыт Қарақия ауданының Құрық ауылынан 54,0 км және «Кендірлі» демалыс аймағынан 40 км қашықтықта орналасқан. Теңге ауылы шамамен 72 км қашықтықта орналасқан. Маңғыстау облысының орталығы Ақтау қаласынан Құрық ауылына дейінгі қашықтық 70,0 км құрайды.

Теңіз суын тұщыландыру зауыты Каспий теңізінің жағалау белдеуінде, Ракушечный және Токмак мүйістерінің арасында орналасқан. Зауыттың өндірістік алаңынан теңіз жағалау сызығына дейінгі қашықтық 320 м құрайды.

«Кендирли» тұщыландыру зауыты қоршаған ортаға әсер ету деңгейі бойынша II санаттағы қолданыстағы өндірістік объект болып табылады және өз қызметін 2025 жылғы 29 желтоқсанда берілген II санаттағы объектілерге арналған № KZ51VCZ14622417 қоршаған ортаға әсер етуге арналған экологиялық рұқсат негізінде жүзеге асырады.

Общие сведения

Основанием для корректировки нормативов допустимых выбросов на 2026-2035 годы является увеличения объема и добавление новых источников.

ТОО «Опреснительный завод «Кендирли» расположено в Мангистауской области, Каракиянский район, с.Курык, ТОКМАКТЫ, 13.

Вид деятельности: сбор, обработка и распределение воды.

Завод по опреснению морской воды построен и введен в эксплуатацию для обеспечения бесперебойного снабжения потребителей города Жанаозен питьевой водой нормативного качества.

В административном отношении район опреснительного завода входит в состав Каракиянского района Мангистауской области Республики Казахстан. Район опреснительного завода морской воды (ОЗМВ) расположен в юго-западном направлении от г. Жанаозен на расстоянии 95 км, на берегу Каспийского моря между мысами Ракушечное и Токмак, в 54,0 км от села Курык Каракиянского района Мангистауской области и в 40 км от зоны отдыха «Кендерли». Село Тенге находится на расстоянии около 72 км. Расстояние от областного центра г. Актау до с. Курык - 70,0 км.

Опреснительный завод морской воды размещается в прибрежной полосе Каспийского моря, между мысами Ракушечный и Токмак. Расстояние от площадки ОЗМВ до береговой линии – 320 м.

Опреснительный завод Кендирли является действующим производственным объектом 11 категории воздействия на окружающую среду и осуществляет производственную деятельность на основании экологического разрешения на воздействие для объектов 11 категории №KZ51VCZ14622417 от 29.12.2025г

Өндірістік алаңдар / Производственные участки

Теңіз суын тұщыландыру зауыты (бұдан әрі – ТСТЗ) теңіз суын тұзсыздандыруды және оны шаруашылық-ауызсу қажеттіліктеріне пайдалануға дайындауды көздейді.
Тұщыландыру зауытының негізгі шикізаты – Каспий теңізінің тәулігіне шамамен 100 000 м^3 көлемінде алынатын теңіз суы.
Өңірдің ауызсуға деген қажеттілігін ескере отырып, тұщыландыру зауытының номиналды өндірістік қуаттылығы тәулігіне **50 000,0 м^3** құрайды.
Жалпы алғанда, кәсіпорын аумағында шартты түрде үш ішкі өндірістік аймақ бөлінеді:

- әкімшілік-тұрмыстық аймақ (ӘТА);
- қосалқы аймақ;
- өндірістік аймақ.

Опреснительный завод морской воды (далее – ОЗМВ) предусматривает обессоливание и подготовку морской воды для использования её на хозяйственно-питьевые нужды.
Основным сырьем опреснительного завода является морская вода Каспийского моря в количестве около 100 000 м3/сут.
Исходя из потребности региона в питьевой воде, номинальная мощность опреснительного завода составляет 50 000,0 м3/сут.
В целом по предприятию условно можно выделить три внутренние производственные зоны:

- административно-бытовая зона (АБЗ);
- вспомогательная зона;
- производственная зона.

Атмосфералық ауаға ластаушы заттар шығарындыларының көлемі:

Тұщыландыру зауытын пайдалану кезеңінде атмосфералық ауаға ластаушы заттар шығарындыларының көздері **17 бірлікті** құрайды, оның ішінде **13 ұйымдастырылған және 4 ұйымдастырылмаған** шығарындылар көзі бар.
Атмосфераға шығарылатын ластаушы заттар 19 ингредиенттен тұрады. Оның ішінде 9 ластаушы зат зиянды әсерінің жиынтық әсеріне ие және жиынтық зиянды әсер етудің 5 тобына біріктірілген.
2026–2035 жылдарға арналған кезеңде тұщыландыру зауытын пайдалануға байланысты кәсіпорын көздерінен атмосфераға шығарылатын ластаушы заттардың жалпы нормативтік мөлшері құрайды. **6,01282242779 г/с және 30,6792264756 т/жыл**
Шекті рұқсат етілген шығарындылар нормативтері және шекті рұқсат етілген төгінділер нормативтері жобалары кәсіпорын туралы жалпы мәліметтерді, қолданылатын жабдықтың сипаттамасын, шығарындылардың сандық есебін, санитарлық-қорғау аймағын негіздеуді және шығарындылар нормативтерін қамтиды.

Объёмы выбросов загрязняющих веществ в атмосферный воздух:

Количество источников выбросов загрязняющих веществ в атмосферу на период эксплуатации опреснительного завода составит **17 источников** выброса загрязняющих веществ в атмосферный воздух, из них: **13 – организованных, 4 – неорганизованных**.
Выбросы загрязняющих веществ состоят из 19 ингредиента, в том числе эффектом суммации обладают 9 загрязняющих веществ, составляющих 5 групп суммации вредного воздействия.
Итого на 2026-2035 годы источниками предприятия от эксплуатации опреснительного завода составит – **6,01282242779 г/с, 30,6792264756 т/год.**
Нормативы выбросов загрязняющих веществ Проект НДВ и НДС содержат общие сведения о предприятии и характеристику применяемого оборудования, расчёт количественных характеристик выбросов загрязняющих веществ, обоснование санитарно-защитной зоны, а также нормативы выбросов загрязняющих веществ.

АҒЫНДЫ СУЛАРДЫҢ СИПАТТАМАСЫ

Жобада Жаңаөзен қаласы мен оған іргелес елді мекендерді сумен қамтамасыз ету үшін теңіз суын тазарту көзделген. Жалпы алғанда, жоба өңірдегі ауызсу тапшылығын азайтуға бағытталған.

Ластаушы заттардың жол берілетін төгінділері нормативтерінің есебі екі су ағызу нүктесі бойынша жүргізілді. Нормалау **11 ластаушы зат ингредиенті** бойынша орындалды.

- № 1 су ағызу нүктесі бойынша мынадай ластаушы заттар нормаланды: аммоний тұздары, нитриттер, нитраттар, синтетикалық беттік-белсенді заттар (СББЗ), мұнай өнімдері, фенолдар, фосфаттар, темір, фторидтер, қалқыма заттар, толық биохимиялық оттегі қажеттілігі (БПКтолық).
- № 2 су ағызу нүктесі бойынша ағызылатын ағынды сулардың құрамында 9 ластаушы зат анықталды:аммоний тұздары,нитриттер,нитраттар, синтетикалық беттік-белсенді заттар (СББЗ), мұнай өнімдері, фосфаттар, темір, қалқыма заттар, толық биохимиялық оттегі қажеттілігі (БПКтолық).

Төгінділер нормативтері:

- су шығару 1 – 1363,91182,
- су шығару 2 - 1,0263417 т/жыл.

СБРОС СТОЧНЫХ ВОД

Проектом предусмотрена очистка морской воды, для водоснабжения города Жанаозен и прилегающих к нему населенных пунктов, и в целом необходим для снижения дефицита питьевой воды в регионе.

Расчет нормативов допустимых сбросов загрязняющих веществ произведен для двух выпуска.

Нормирование выполнено **для 11 ингредиентов загрязняющих веществ;**

- по водовыпуску №1: аммоний солевой; нитриты; нитраты; спав; нефтепродукты; фенолы; фосфаты; железо; фториды; взвешенные вещества; БПКполн;
- по водовыпуску №2 определено 9 загрязняющих веществ, находящихся в составе выпускаемых сточных вод: аммоний солевой, нитриты; нитраты; СПАВ; нефтепродукты; фосфаты; железо; взвешенные вещества; БПКполн.

Нормативы сбросов:

- водовыпуск 1 - 1363,91182,
- водовыпуск 2 – 1,0263417 т/год.

Жоспарланған шаруашылық қызмет барысында түзілетін қалдықтардың түрлері мен мөлшері

Қалдықтарды басқару бағдарламасы (ҚББ)
Тұщыландыру зауытын пайдалану барысында **қалдықтардың 20 түрі** түзіледі және жинақталады: пайдаланылған майлар, пайдаланылған май сүзгілері, май сіңген шүберектер, ультрасүзгілеу блогының пайдаланылған мембраналары, кері осмос блогының пайдаланылғанмембраналары, пайдаланылған жарықдиодты шамдар, металл сынықтары, дәнекерлеу электродтарының тұқылдары, металл жоңқалары, химиялық реагенттерден босаған пайдаланылған ыдыстар, медициналық қалдықтар, аумақты тазалау кезінде жиналатын сыпырынды, қатты тұрмыстық қалдықтар (ҚТҚ), тазарту құрылыстарының тұнба қалдықтары, тамақ қалдықтары, құрамында сынап бар қалдықтар, органикалық сұйық қалдықтар, бактериологиялық зертхананың залалсыздандырылған қалдықтары, бейорганикалық сұйық қалдықтар, кварц құмы.

Қалдықтардың жалпы түзілу көлемі есептік кезеңде - 1 665,9632 тоннаны құрайды.

Қалдықтарды уақытша жинау қатаң түрде мамандандырылған орындарда, сыйымдылықтарда немесе арнайы үй-жайларда (металл контейнерлерде) мамандандырылған алаңдарда жүргізіледі, бұл қоршаған орта компоненттерінің ластануын болдырмайды.

Виды и количество отходов намечаемой хозяйственной деятельности

Программа управления отходами (ПУО)
При эксплуатации опреснительного завода, образуются и накапливаются **20 видов отходов**: отработанные масла, отработанные масляные фильтры, промасленная ветошь,отработанные мембраны блока ультра-фильтрации, отработанные мембраны блока обратного осмоса, отработанные светодиодные лампы,металлолом, огарки сварочных электродов, металлическая стружка, использованная тара из-под химреагентов, медицинские отходы,смет с территории, ТБО,иловые осадки очистных сооружений,пищевые отходы,ртутьсодержащий отход,органические жидкие отходы,обеззараженный отход бактериологический лаборатории,неорганический жидкие отходы, кварцевый песок

Общий объем образованных отходов – 1665,9632 т/период.

Временное складирование отходов производится строго в специализированных местах, в емкостях или в специальных помещениях (металлических контейнерах) на специализированных площадках, что исключает загрязнение компонентов окружающей среды.

Өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасы

Белгіленген талаптарға сәйкес өндірістік экологиялық бақылау бағдарламасы мыналарды көздейді:

- өндірістік мониторинг;
- әсер ету мониторингі (ластаушы заттардың концентрациясы, санитарлық-қорғау аймағы);
- эмиссиялардың мониторингі (есептеу әдістерімен).

Кәсіпорында мерзімді мониторингі тоқсанына 1 рет: шығарындылар көздерінде және санитарлық-қорғау аймағының шекарасында.

Программа производственного экологического контроля (ПЭК)

В соответствии с установленными требованиями программа производственного экологического контроля предусматривает:

- производственный мониторинг;
- мониторинг воздействия (концентрации загрязняющих веществ на границе санитарно-защитной зоны);
- мониторинг эмиссий (расчётными методами).

На предприятии установлен периодический мониторинг — 1 раз в квартал: на источниках выбросов и на границе санитарно-защитной зоны.

Табиғатты қорғау іс-шаралары жоспары

- Пайдаланылатын жабдыққа тұрақты техникалық қызмет көрсету;
- Атмосфераға эмиссиялардың өндірістік экологиялық мониторингі;
- Су ресурстарының өндірістік экологиялық мониторингі;
- Келісімшарттық аумақта көгалдандыру;
- Қатты тұрмыстық қалдықтарды морфологиялық құрамы бойынша сұрыптау;
- Қалдықтарды бөгде ұйымға кәдеге жаратуға беру;
- Жобалық-нормативтік құжаттаманы әзірлеу.

Программа природоохранных мероприятии (ППМ)

- Регулярное техническое обслуживание эксплуатируемого оборудования;
- Производственный экологический мониторинг эмиссий в атмосферу;
- Производственный экологический мониторинг водных ресурсов;
- Озеленение на контрактной территории;
- Сортировка твердо-бытовых отходов по морфологическому составу;
- Передача отходов сторонней организации на утилизацию;
- Разработка проектно-нормативной документации.

Назарларыңызға рахмет!
Спасибо за внимание!

БАЯНДАМА

1-слайд. Қоғамдық тыңдаулар

Қайырлы күн, құрметті тыңдауға қатысушылар! Бүгін «Кендірлі» тұщыландыру зауытының 2026–2035 жылдарға арналған түзетілген экологиялық жобаларын таныстырамыз. Олар шығарындылар мен төгінділер нормативтерін, қалдықтарды басқару, экологиялық бақылау бағдарламаларын және табиғатты қорғау іс-шараларын қамтиды.

2-слайд. Зауыттың орналасу картасы

Картада зауыттың орналасқан жері көрсетілген. Зауыт Маңғыстау облысының Қарақия ауданында, Каспий теңізінің жағалауында, Ракушечный және Токмак мүйістерінің арасында орналасқан.

3-слайд. Жалпы мәліметтер

Зауыт Жаңаөзен қаласын сапалы ауызсумен үздіксіз қамтамасыз ету үшін пайдалануға берілген. Жаңаөзенге дейінгі қашықтық — 95 шақырым, Құрық ауылына дейін — 54, Кендірлі демалыс аймағына дейін — 40, Теңге ауылына дейін шамамен 72 шақырым. Өндірістік алаң теңіз жағалауынан 320 метр қашықтықта орналасқан.

Кәсіпорын II экологиялық санатқа жатады және 2025 жылғы 29 желтоқсанда берілген экологиялық рұқсат негізінде жұмыс істейді. Жобаларды түзетуге пайдаланылатын материалдар көлемінің артуы және жаңа шығарындылар көздерінің қосылуы себеп болды.

4-слайд. Өндіріс қуаты мен аймақтары

Зауыт тәулігіне шамамен 100 мың текше метр теңіз суын алып, одан 50 мың текше метр ауызсу өндіруге арналған. Теңіз суы тұзсыздандырылып, шаруашылық және ауызсу қажеттіліктеріне дайындалады.

Кәсіпорын аумағы әкімшілік-тұрмыстық, қосалқы және өндірістік аймақтарға бөлінеді.

5-слайд. Атмосфераға шығарындылар

Зауытта 17 шығарындылар көзі бар: оның 13-і ұйымдастырылған, төртеуі ұйымдастырылмаған. Атмосфераға 19 түрлі ластаушы зат бөлінеді. Олардың тоғызы бірлескен зиянды әсеріне қарай бес топқа біріктірілген.

2026–2035 жылдарға ұсынылған жалпы шығарындылар нормативі — секундына шамамен 6,013 грамм және жылына 30,679 тонна.

Шекті рұқсат етілген шығарындылар нормативтері және шекті рұқсат етілген төгінділер нормативтері жобалары кәсіпорын туралы жалпы мәліметтерді, қолданылатын жабдықтың сипаттамасын, шығарындылардың сандық есебін, санитарлық-қорғау аймағын негіздеуді және шығарындылар нормативтерін қамтиды.

6-слайд. Ағынды сулар

Ағынды сулар бойынша есептеулер екі су ағызу нүктесіне жүргізілген. Бірінші нүктеде 11, екінші нүктеде 9 ластаушы көрсеткіш нормаланады. Олардың қатарында аммоний тұздары, нитриттер, нитраттар, мұнай өнімдері, фосфаттар, темір және қалқыма заттар бар.

Ластаушы заттардың жылдық төгінді нормативі бірінші нүктеде шамамен 1363,912 тонна, екінші нүктеде 1,026 тонна болады.

7-слайд. Қалдықтарды басқару

Зауытты пайдалану кезінде қалдықтардың **20 түрі** түзіледі. Оларға пайдаланылған майлар мен сүзгілер, мембраналар, реагент ыдыстары, металл сынықтары, тазарту құрылыстарының тұнбасы, тұрмыстық және зертханалық қалдықтар жатады.

Есептік кезеңдегі қалдықтардың жалпы көлемі шамамен **1665,963 тонна**.

Қалдықтарды уақытша жинау қатаң түрде мамандандырылған орындарда, сыйымдылықтарда немесе арнайы үй-жайларда (металл контейнерлерде) мамандандырылған алаңдарда жүргізіледі, бұл қоршаған орта компоненттерінің ластануын болдырмайды.

8-слайд. Өндірістік экологиялық бақылау

Бағдарлама өндірістік процестерді, эмиссияларды және олардың қоршаған ортаға әсерін бақылауды қамтиды. Эмиссиялар есептік әдіспен анықталады.

Кәсіпорында мерзімді мониторингі тоқсанына 1 рет: шығарындылар көздерінде және санитарлық-қорғау аймағының шекарасында.

9-слайд. Табиғатты қорғау іс-шаралары

Жоспарда жабдыққа тұрақты техникалық қызмет көрсету, атмосфералық шығарындылар мен су ресурстарына мониторинг жүргізу және аумақты көгалдандыру қарастырылған.

Сонымен қатар тұрмыстық қалдықтарды құрамына қарай сұрыптау, қалдықтарды кәдеге жаратуға беру және қажетті жобалық-нормативтік құжаттарды әзірлеу көзделген.

10-слайд. Қорытынды

Баяндама аяқталды. Назарларыңызға рақмет! Сұрақтарыңыз болса, жауап беруге дайынбыз.